مدیریت شهری
شماره ۴۴ پاییز ۹۵
No.44 Automn 2016
۶۵-۹۰
زمان دریافت مقاله: ۱۳۹۴/۸/۱۲ زمان پذیرش نهایی: ۱۳۹۵/۴/۱

تدوین راهنمای طراحی شهری دوست دار کودک

امیر رستگار*- کارشناس ارشد طراحی شهری، دانشکده معماری و شهرسازی، دانشگاه شهید بهشتی، و مشاور طراحی در میلان، تهران، ایران.
برتراندو بونفانتینی[۱]- دانشیار گروه معماری دانشگاه پلی تکنیک میلان، میلان، ایتالیا.

چکیده
امروزه ضرورت توجه به اقشار آسیب پذیر اجتماعی خاصه کودکان در فرایند طراحی و برنامه ریزی شهر، از مهمترین مقولاتی است که توجه بیشینه صاحبنظران و مدیران مدیریتی شهر را به خود معطوف داشته است. از سویی دیگر، مناسب سازی محیط شهر برای کودکان از طریق راهکارهای طراحی شهری، نشانگر احساس مسئولیت جامعه حرفه ای معماری و شهرسازی نسبت به کودکان بوده و موجب آموزش و مسئولیت پذیری در کودک و نوجوان می شود؛ چراکه ایجاد محیط مناسب برای کودک و نوجوان هزینه چندانی را دربرنمی گیرد و تنها نیاز به آگاهی، توجه و احساس مسئولیت در مسئولان و متخصصان دارد. بر این اساس، در این مقاله با رویکرد بنیادی و مساله محور، و با بهره گیری از روش «توصیفی- تحلیلی» و روش «استدلال منطقی» و همچنین سیاست پژوهی به بررسی ابعاد شهرهای دوستدار کودک پرداخته و تدوین راهنمای طراحی شهری شهرهای دوستدار کودک را مدنظر قرار داده است. در پایان نیز به اجمال، اصول و معیارهای طراحی شهرهای دوستدار کودک مورد اشاره قرار می گیرد.
واژگان کلیدی: کودک، راهنمای طراحی شهری، شهر دوستدار کودک.

Child-friendly urban design guideline

Abstract
Today, attention to socially vulnerable groups, especially children, in the process of designing and planning the city's most important issues and Maximum attention is focused on experts and administrators manage the city. On the other hand, modification of the urban environment for children through urban design solutions, demonstrates a sense of responsibility towards the children of the professional architectural and urban planning. And will be training and responsibility in children and adolescents. Suitable for children and adolescents because the environment did not encompass costs and only requires knowledge, respect and responsibility among authorities and professionals. Accordingly, in this paper, fundamental and problem-based approach, and using the method of "analytical" and "logical reasoning" and policy research to study the aspects of child-friendly cities studied. And urban design guideline is considered child-friendly cities. Finally, in brief, the principles and design criteria are referred to child-friendly cities.
Key words: children, urban design guidelines, child-friendly city.

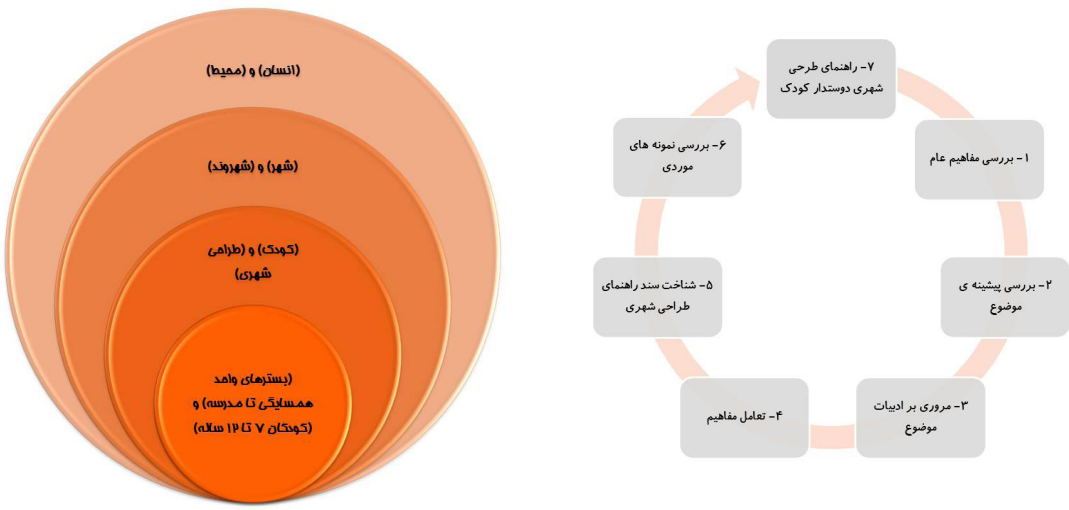
* نویسنده مسئول مکاتبات، شماره تماس: ۰۹۱۷۱۱۷۰۱۴۲؛ رایانامه: amir.rastegar@polimi.it
۱. Bertrando Bonfantini- Associate of Politecnico di Milano, Milano, Italy

[Downloaded from ijurm.imo.org.ir on 2026-11-19]

مقدمه

امکان حضور در متن جامعه برای کودکان، امکان یادگیری، بکار بستن دانسته‌ها، و همزیستی با دیگران از مهمترین موضوعاتی است که امروزه در ساختار شهری و ارکان مرتبط با مدیریت شهرها اهمیت یافته است؛ لذا در این نوع حضور، کل محیط، نقش آموزگار را دارد و خود زندگی در محیط است که به کودک می‌آموزد، چگونه باید تحت تأثیر جهان بینی جامعه پیرامون رشد یابد و بیندیشد. در این نحوه تعامل، مواجهه مستقیم، شرط لازم برای درک درست است و حضور فعال کودک در متن جامعه و مواجهه با موضوعات متفاوت به اندازه نتیجه نهایی اهمیت دارد و نحوه کنکاش و روش تحلیل یک مسئله به اندازه خود پاسخ در رشد ذهنی کودک مؤثر است. از منظر علم «جامعه‌شناسی»، دوران کودکی یک «پدیده» نیست، بلکه یک «مفهوم» است؛ یعنی در واقع پیش از اینکه وجود خارجی داشته باشد، تصویری است که در ذهن مردم جوامع مختلف شکل می‌بندد. دوران کودکی نه یک مفهوم ثابت که مفهومی متغیر است، و با توجه به تجربیات مردم هر جامعه و ویژگی‌های اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و سیاسی آن جامعه در ذهن مردم شکل می‌گیرد و تبلور پیدا می‌کند. به همین دلیل است که سن دوران کودکی، طول زمانی آن و توقعات و تصورات نسبت به آن در جوامع گوناگون متفاوت است (شاه آبادی فراهانی، ۱۳۸۲، ص ۴۸). همچنین جایگاه برنامه ریزی و کاربری زمین در نحوه و چگونگی استفاده از فضاهای شهری و میزان سازگاری آنها با مولفه ها و شاخصهای اجتماعی نیز از موضوعات مهمی است که لازم است تا در فرایند طراحی و برنامه ریزی شهری مورد توجه باشد؛ چنانچه «استفانو مورونی»[1] در مقاله ای اشاره دارد که کدامین دسته از «مقررات کاربری زمین» بیشینه سازگاری را با پیچیدگی سیستمهای اجتماعی- فضایی و محدودیتهای ذاتی ناشی از آن دارد(Moroni, ۲۰۱۴, P. ۲۴۸). از طرفی دیگر، «بریگمن» به عنوان یکی از روانشناسان تربیتی استدلال می کند که: «کودکان، تنها شهروندان آینده نیستند، آنان

فصلنامه مدیریت شهری
Urban Management
شماره ۴۴ پاییز ۹۵
No.44 Automn 2016

نمودار ۱. (سمت راست) مدل مفهومی تحقیق و فرایند تدوین راهنمای طراحی شهری شهر دوستدار کودک؛ ماخذ: نگارنده و نمودار ۲. (سمت چپ) گستره تحقیق و قلمروشناسی شهر دوستدار کودک؛ ماخذ: نگارنده.

1. The purpose of this article is to explore what kind of (land-use) regulation is more compatible with a radical acceptance of the idea of the complexity of socio-spatial systems and of the intrinsic limits of explanation and prediction.

۲. در واقع انسان حدود ۱۸ سال اول زندگی خود را در حال رشد و تکامل در ابعاد مختلف است و این زمان طولانی و با اهمیتی در زندگی انسان است. از آنجایی که سطح کودک از رشد شناختی موثرترین عامل در ادراک او از محیط و منظر است، توانایی های شناختی کودک به صورت جداگانه و با تفصیل بیشتری مورد بررسی قرار می گیرد (غفوری، ۱۳۸۷).

[Downloaded from ijurm.imo.org.ir on 2026-11-19]

شـهروندان فعـال در حـال حاضرنـد»[۲] . رعایـت توجـه بـه نیازهـای کـودکان و سـازگاری فضایی شـهر بـا آنها از اهـداف جمهـوری اسـلامی و قانـون اساسـی کشـور ماسـت. از سـویی دیگر، فضاهای شـهری نقشی اساسی در رشـد و تکامل شـخصیتی و روان شـناختی کودکان دارنـد؛ چناچـه «فضاهای شـهری، در پذیرش نقش‌های مختلـف اجتماعـی، فرهنگـی، شـیوه زندگـی، تعامـل عقایـد و نهادینـه کـردن الگوهـای رفتـاری کـودکان از طریـق ارتبـاط موثـر میـان آموخته‌هـای پیشـین بـا تجـارب فعلـی در آنهـا نقـش بسـزایی دارد و در نهایـت منجر به احسـاس تعلـق به محیط، بلـوغ فردی و اجتماعـی و شـناخت از خـود می‌گـردد» (Egretta Sutton & Kemp, ۲۰۰۲:۱۷۱). بـر ایـن اسـاس در ایـن مقالـه به موضوع تدویـن راهنمای طراحی شـهری دوسـتدار کـودک پرداختـه مـی شـود و در انتهـا نیـز مـواردی از راهنمـای موردنظـر بـه اجمـال مورد اشـاره قـرار می گیـرد.

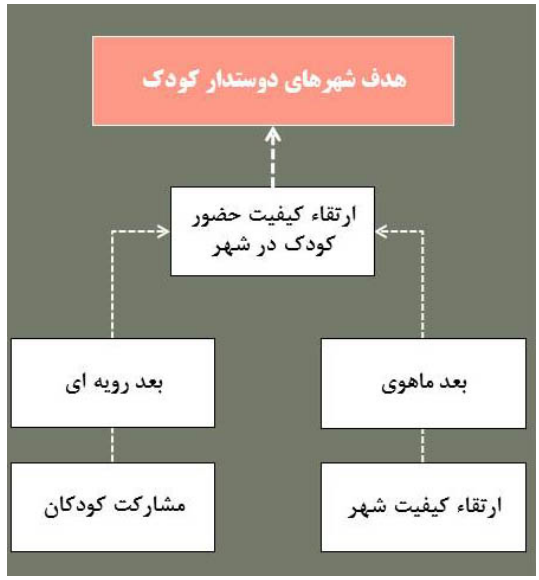
ادبیات نظری

از دیـدگاه علـوم رفتـاری، آنچـه معمـاران می‌آفرینـند، یک پتانسـیل محیطی (بالقوه) برای رفتار انسـان اسـت و آنچـه یـک فـرد اسـتفاده می‌کنـد، تأثیـری اسـت که او از محیـط می‌پذیـرد. از ایـن دیـدگاه، نقـش «تئوری پوزیتیـو» در طراحـی حرفـه‌ای ایـن اسـت کـه قابلیت طراحـی را بـالا می‌برد و وقتی محیط مصنـوع در الگوی ویـژه‌ای شـکل می‌گیـرد که منطبـق بر رفتـار و نگرش و جهان بینی انسـان اسـت، اعـلام و اظهار رضایتمندی مـردم را نسـبت بـه محیـط بـه همـراه دارد (اکرمـی، ۱۳۸۲، ص ۳۰؛ بـه نقـل از لنـگ، ۱۳۸۰). بـه همیـن دلیـل ضـرورت پرداختن به شـهرهای دوسـتدار کودک و اصـول طراحـی حاکـم بـر آنها اهمیـت می یابـد. «با ایـن دیـدگاه بایـد آگاه بـود که محیـط مناسـب، از دید کودکانـی بـا زمینه‌هـای متفـاوت اجتماعـی، فرهنگی،

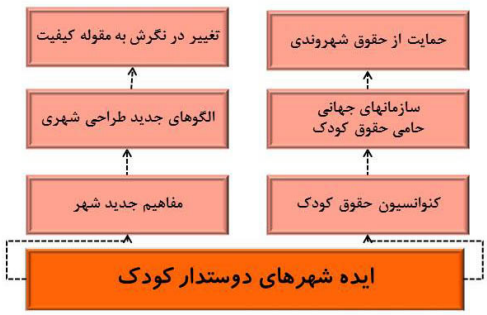
جدول ۱. حقوق کودک در کنوانسیونها و معاهدات بین المللی؛ ماخذ: نگارندگان بر اساس یافته های تحقیق.

عنوان	موارد مطروح
اعلامیه جهانی حقوق کودک مصوب ۲۰ نوامبر ۱۹۵۹؛ مجمع عمومی سازمان ملل‌متحد	(اصـل ۱) کلیـه حقوق انسـانی، (اصـل ۲) حمایت ویژه در تمامـی ابعاد، (اصل ۴) امنیـت اجتماعـی، التفات بـه معلولیت کودکان؛ (اصـل ۶) محبت و تفاهم؛ (اصـل ۷) آمـوزش رایـگان و اجباری؛ (اصل ۸) حمایت و تسـهیلات؛
پیمان جهانی حقوق کودک (سال ۱۹۸۹ میلادی)	مـاده۲: منـع تبعیـض؛ مـاده۳: منافع کـودک؛ مـاده۴: تحقق حقوق کـودکان؛ مـاده ۵: سرپرسـتی والدیـن؛ ماده۶: بقا و پیشـرفت؛ مـاده۷: نـام و ملیت؛ ماده ۸: هویـت کـودک؛ مـاده ۹: جدایـی از والدیـن؛ ماده۱۰: پیوسـتن بـه خانواده؛ مـاده ۱۱: منـع انتقـال غیرقانونـی کـودک؛ مـاده۱۲: آزادی عقیـده کـودک؛ مـاده۱۳: آزادی بیـان کـودک؛ مـاده ۱۴: آزادی اندیشـه و مذهـب؛ مـاده ۱۵: آزادی اجتماعـی؛ مـاده ۱۶: حفـظ حریـم کودک؛
کنوانسیون حقوق کودک؛ مصوب نوامبر ۱۹۸۹	تولـد و هویـت کـودک، حـق اسـکان و زندگـی، عدم تبعیـض و نژاد پرسـتی؛ برخـورداری از تسـهیلات و خدمـات؛ نگاه ویژه به کودکان معلـول؛ برخورداری از اسـتانداردهای زندگی،
مقاوله نامه اختیاری میثاق حقوق کودک فوریه ۲۰۰۲ (۲۳ بهمن ۱۳۸۰)	بهبـود وضعیـت کودکان در پیشـرفت و آمـوزش آنها؛ عـدم تبعیض؛ محیطی سرشـار از صلـح و امنیت.

[Downloaded from ijurm.imo.org.ir on 2026-11-19]

نمودار ۳. (سمت راست) هدف شهرهای دوستدار کودک؛ ماخذ: نگارنده

نمودار ۴. (سمت چپ) ایده های شکل دهنده به شهر دوستدار کودک؛ ماخذ: نگارندگان.

اقتصادی یا شهری با یکدیگر متفاوت خواهد بود. الگوهای ذهنی، متأثر از میزان الفت با محیط و پیش‌شرط‌های جسمی و روانی کودکان است، لذا کودکان با بعضی محیط‌ها بهتر و سریع‌تر الفت می‌یابند. انس گرفتن با یک محیط، صرفاً دلیل بر غنی و یا مناسب بودن آن محیط نیست، بلکه به معنای دارا بودن قابلیت‌های بالقوه و بالفعل مناسب برای خوگرفتن کودکان است» (بهروزفر، ۱۳۸۰، ص ۴۰).

حقوق کودک

واقعیت این است که مدت زیادی نیست که شهروندی کودکان در مقیاس جهانی جدی گرفته می شود. در پی نشست جهانی کودک در سال ۱۹۹۱، مجمع عمومی سازمان ملل متحد در سال ۲۰۰۲ جلسه ویژه ای برپاداشت که طی آن به کشورهای مختلف جهان توصیه شد نسبت به تهیه و ارائه طرح های ملی با هدف بهبود وضعیت کودکان و نوجوانان توجه کنند. در ادامه به متن کنوانسیونها و معاهدات بین المللی در این رابطه پرداخته می شود:

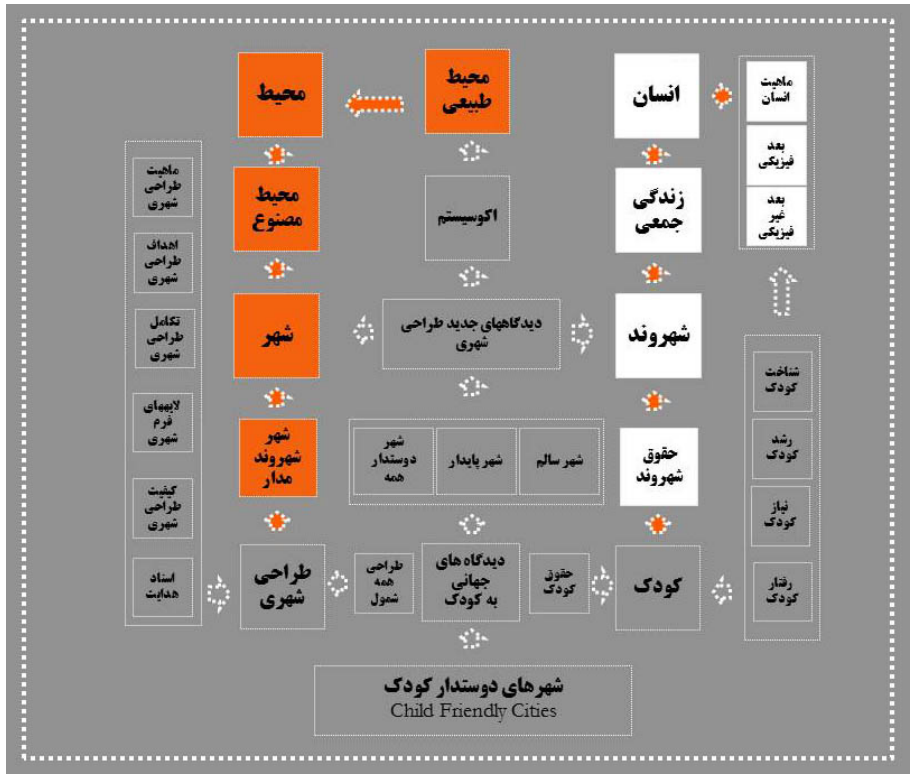
اسلام و حقوق کودک

در آموزه‌های آسمانی اسلام، همه کودکان از دختر و پسر، حقوق و مزایای معیّنی دارند و همگان از اِعمال هرگونه خشونت و بی‌رحمی در حق آنان باز داشته شده‌اند. این درحالی است که پیش از اسلام، میان اعراب و دیگر قوم‌ها، کودکان در وضع نامناسبی قرار داشتند و از کمترین حقوق عادی نیز بهره‌مند نبودند. آنان با هر بهانه کوچکی از جمله رهایی از فقر و هزینه زندگی، آنها را از میان بر می‌داشتند. در این میان، شرایط دختران بسیار دردناک‌تر بود. بزرگان عرب و افراد سرشناس، داشتن دختر را برای خود ننگ و عار می‌دانستند. آنها را زنده به گور می‌کردند، چنان که خداوند در قرآن می‌فرماید: و هرگاه یکی از آنان را به دختر مژده دهند، چهره‌اش سیاه می‌شود، در حالی‌که خشم و اندوه خود را فرو می‌خورد و از بدی آنچه بدو بشارت داده شده، از قبیله خود روی می‌پوشانند که آیا او را با خواری نگاه دارد، یا در خاک پنهانش کند؟ و چه بد داوری می‌کنند (نحل، آیه ۵۸ و ۵۹). اسلام با آمدن خود، در قالب تعبیرهای زیبا در این باره، نه تنها مردم را از آن عادت‌های زشت باز داشت، ارزش کودکان را در جامعه افزایش داد و از آن پدران و مادران خواست که به بهانه‌های واهی فرزندان خود را نکشند و با آنها دل‌سوز باشند، آنجا که در قرآن آمده است: و از بیم تنگ‌دستی فرزندان خود را نکشید، ماییم که به آنها و شما روزی می‌بخشیم. آری، کشتن آنان همواره خطایی بزرگ است» (اسراء، آیه ۳۱).

کودک، روانشناسی و طراحی شهر

کودکان نیازمند محیط هایی هستند که آنان را

[Downloaded from ijurm.imo.org.ir on 2026-11-19]

نمودار ۵. ابعاد، مولفه ها و مفهوم شناخت شهرهای دوستدار کودک؛ ماخذ: نگارندگان.

مخاطب قراردهد، به چالش وادارد و آنان را جلب کند. به عنوان یک ضرورت، شهرها برای کودکان، باید آمادگی داشته باشند. شهرهای امروزی شاهد آن است که بسیاری از سازندگان شهرها اغلب بدون توجه به خصوصیت ساختمان های اطراف و سنت شهر اقدام به احداث ساختمان های مختلف می کنند. شهر از دیدگاه کودکان به صورت محیطی افسرده و ملال آور تبدیل شده است. ایجاد بزرگراه ها و شبکه های اصلی شهری، که بدون معنا و مفهوم باعث جدائی محله ها و مناطق مختلف شهرها از یکدیگر می شود، تحرک و پویایی کودکان را محدود می سازد (Jacobs, ۲۰۰۰, pp.: ۱۰۶-۱۱۲)؛ باز طراحی و به کارگیری شاخص های شهر دوستدار کودک در رفع این محدودیت ها می تواند موثر باشد. «پرورش[۱] نیز تغییراتی است که بر اثر آموزش و تاثیرات عوامل محیطی در انسان بوجود می اید. کودک، در حالی که رشد می کند، پرورش هم می یابد. پرورش، تغییر در جنبه های رفتاری انسان است؛ در صورتی که رشد، تغییرات کمی و کیفی در جسم و روح اوست» (احدی و بنی جمالی، ۱۳۸۲). خصوصیات و تغییراتی که در کودک بوجود می آید، محصول تعامل بین «رسش و یادگیری» است. «رسش» تغییراتی است که بر اثر تکامل نیروهای بالقوه ایجاد میشود و تجربه در آن نقشی ندارد؛ در حالی که یادگیری، تغییراتی است که بر اثر تجربه بوجود می آید. اهمیت محیط در رشد و تکامل انسان قبل از قرن هجدهم چندان موردتوجه قرار نگرفته است (مقدم، ۱۳۵۸؛ اتکینسون و دیگران، ۱۳۷۸). صاحب‌نظران امر تعلیم و تربیت، کودک را محصول تعامل: «طبیعت- تربیت»، «وراثت- محیط»

۱. باید گفت که امروزه در رابطه با مقوله پرورش در محیط های آموزشی از روانشناسی مدرسه یاد می شود؛ چنانچه در روان‌شناسی مدرسه (School Psychology)؛ روان‌شناسان این رشته در قالب سیستم آموزشی فعالیت می‌کنند و به کودکان در زمینه‌های اجتماعی، عاطفی و درسی کمک می‌نمایند.

[Downloaded from ijurm.imo.org.ir on 2026-11-19]

و «طبیعت- تجربه» دانسته‌اند (شعاری‌نژاد، ۱۳۷۹، ص ۳). با این تعریف، نقش فراگیر محیط‌هایی روشن می‌شود که کودکان در آن حضور می‌یابند. پژوهشگران عصر حاضر نیز در بیان ضرورت‌های اساسی رشد، بر نقش محیط زندگی کودک و امکانات محیط جهت تحرک آزاد و مستقل، گسترش مهارت‌های بدنی و ایجاد پیوندهای عاطفی و روحی با آن تأکید می‌کنند (بهروزفر، ۱۳۸۰، ص ۲۰ به نقل از لافون، ۱۳۶۹).

«اهداف اساسی رشد» عبارتند از: ۱. آگاهی از مراحل، نظریه ها و اصول رشد؛ ۲. پی بردن به چگونگی تفاوت های رشد کودکان؛ و توضیح و تغییر الگوهای رفتاری کودکان؛ ۳. ایجاد دیدگاه ها و اصول مشخص و موثر به منظور سازگار کردن کودکان و نوجوانان با محیط اجتماعی و اخلاقی جامعه خود (پارسا، ۱۳۷۲، ص۳۲).

کودک، فضا و طراحی شهر

در دهه حاضر شاهد تغییر نگران کننده‌ای دیگر در عادات روزانه کودکان هستیم؛ کودکان کمتر در بازی و فعالیت‌های آزاد در فضاهای باز یا فضاهای عمومی شرکت می‌کنند و اکثر اوقات خود را در خانه، کلاس‌های فوق‌برنامه و تحت نظارت مستقیم والدین سپری می‌کنند. این تحولات باعث پدیدآمدن رویکرد جدیدی تحت عنوان «دوران کودکی مدرن» شده است (Jones:17,۲۰۰۲). برای بسیاری از برنامه ریزان، معماران و مقامات دولتی، کودکان به ندرت به عنوان گروه دارای حقوق به حساب می آیند؛ بنابراین به «هنگام تضاد منافع در فضای عمومی، به ندرت اولویت به نیازها و تمایلات کودکان داده می شود. همین امر موجب جدایی و محرومیت کودکان از فضاهای عمومی شده است. یک مطالعه «بزرگ شدن شهرها» اثباتی بر این مدعاست، که نتایج آن نشان دهنده احساس بیگانگی کودکان با محیطهای اطرافشان است» (Frank, ۲۰۰۶, p: ۱۳۵). کودکان معمولاً دوست دارند درمورد اینکه فضای زندگی آنان چگونه دیده می شود، بحث کنند. آنها اظهار ات مهمی می نمایند و نظراتی درباره فضای باز مدرسه، رنگ اتاق و دیوارها و مبلمان مناسب خود را بیان می کنند و می خواهند در مورد آنها تصمیم پذیری شود. بدینگونه کودکان فرضیه طراحان را مقطعی خواهند کرد. این فرضیه اساس طراحی خواهد بود که تصور کودکانه، اشکال طراحی و شاخص مخصوص را برمی انگیزد (مطلق زاده، ۱۳۷۹، ص ۶۷).

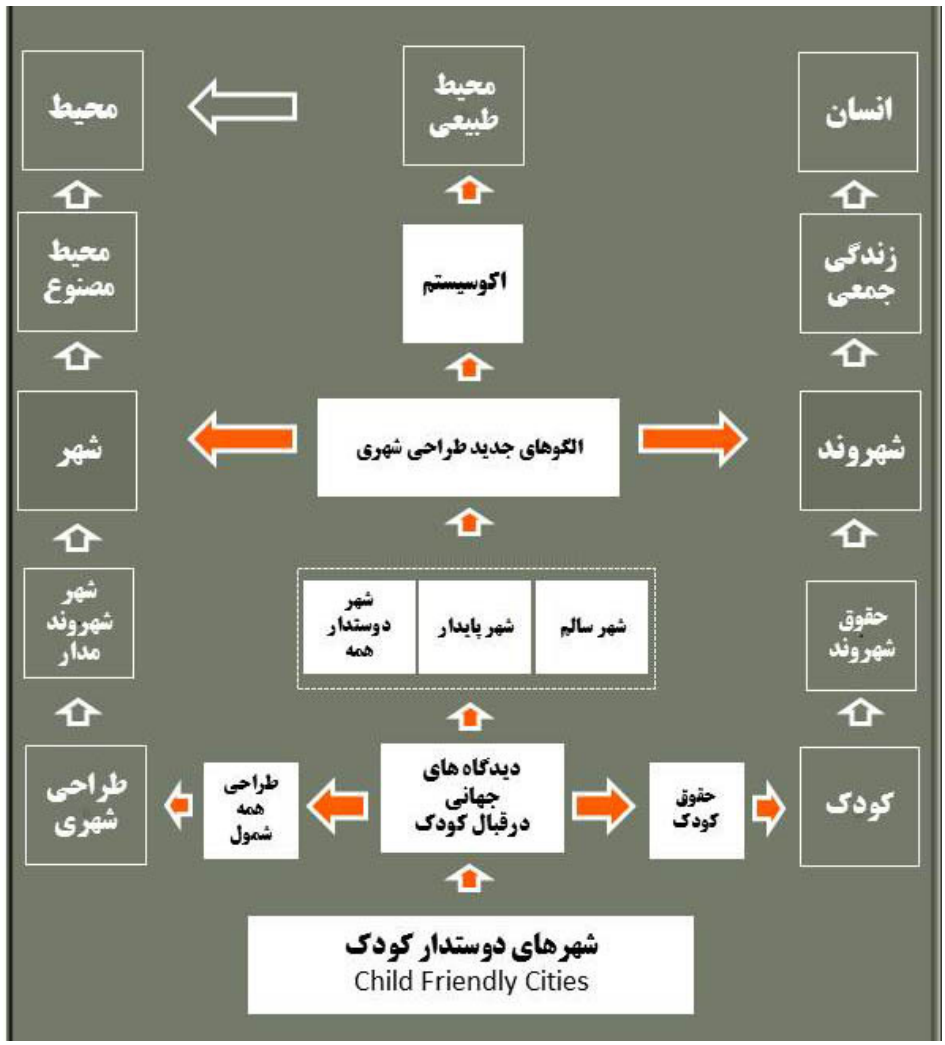
مهمترین اقدامات در زمینه «شهر دوستدار کودک در ایران» را می توان در شهر بم دانست. عمده اهداف در نظر گرفته شده برای این طرح عبارت بود از:

۱. **«تقویت مشارکت کودکان»**: باید به بچه ها

جدول ۲. رفتار شناسی کودک در اهرم سنی مختلف؛ ماخذ: پیاژه، ۱۳۷۶، صص ۳۴-۴۵.

سن کودک	خصوصیات اخلاقی
۲ ساله؛ ۵ ساله؛ ۱۰ ساله	آرام و ثابت- متعادل؛
۲/۵ ساله؛ ۵/۵ تا ۶ ساله؛ ۱۱ ساله	زود رنج و حساس؛
۳ ساله؛ ۶/۵ ساله؛ ۱۲ ساله	متعادل؛
۳/۵ ساله؛ ۷ ساله؛ ۱۲ ساله	درون گرا (متمرکز)؛
۴ ساله؛ ۸ ساله؛ ۱۴ ساله	ماجراجو و کنجکاو؛
۴/۵ ساله؛ ۹ ساله؛ ۱۵ ساله	گاهی درونگرا (متمرکز) گاهی برونگرا (پراکنده) عصبی و احساساتی؛
۵ ساله؛۱۰ ساله؛ ۱۶ ساله	آرام

[Downloaded from ijurm.imo.org.ir on 2026-11-19]

نمودار ۶. تحلیل و جمعبندی ادبیات نظری مرتبط با شهرهای دوستدار کودک؛ ماخذ: نگارنده.

فرصت داد تا درباره محیط دور و برشان تصمیمگیری کنند. این موضوع نباید بعد از اینکه تصمیم گرفته شد صورت بگیرد بلکه باید در حین تصمیم گیری بچه ها را دخالت داد.

۲. «**بالا بردن آگاهی اجتماعی**»: برای تقویت احترام به حقوق بچه ها باید جامعه را آگاه کرد. تمام سطوح مختلف اجتماع بایستی نسبت به این موضوع آگاهی یابد.

۳. «**توجه به نیازهای بومی**»: در این طرحها باید به نیازهای خاص بچه ها، خانواده ها و اجتماع توجه کرد.

۴. «**توسعه استراتژیهای شهری برای بچه ها**»: دولت و بخشهای قانونگذار باید به نیازهای شهری بچه ها مانند تأمین ایمنی، و دوری از خشونت توجه خاصی داشته باشد.

۵. «**بودجه های سازمانی بچه ها**»: دخیل کردن افراد و نهادهایی که می توانند در تأمین بودجه طرحها را یاری برسانند.

۶. «**تقویت مشارکت**»: بالابردن انگیزه های تمامی گروههای ذینفع در بالابردن و تقویت مشارکت همه.

۷. «**ظرفیت سازی**»: بالابردن امکانات و تواناییها و توسعه بالقوه ظرفیتها برای نسلهای آتی بالابردن دانش و آگاهی، کمک به معنادار نمودن روشهای مشارکت (کاملنیا و حقیر، ۱۳۸۸).

شهر دوستدار کودک

امروزه در محیط های شهری ایجاد محیطی که

[Downloaded from ijurm.imo.org.ir on 2026-11-19]

نمودار ۷. (سمت راست) **مراحل رشد کودک؛ ماخذ: نگارنده بر اساس یافته های تحقیق و نمودار ۸.** (سمت چپ) **کودک و هرم نیاز مازلو؛ ماخذ: نگارنده بر اساس مازلو، ۱۳۷۶.**

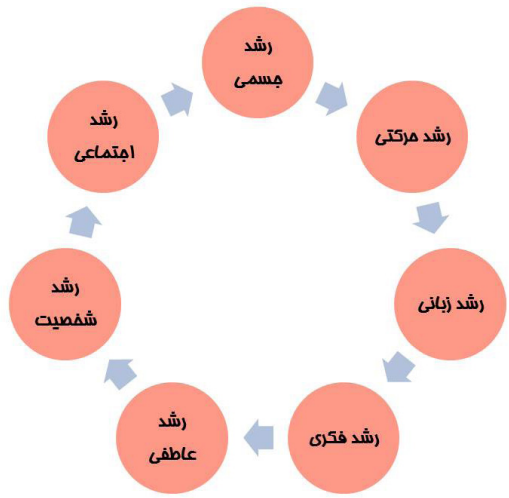
مدیریت شهری
فصلنامه مدیریت شهری
Urban Management
شماره ۴۴ پاییز ۹۵
No.44 Automn 2016

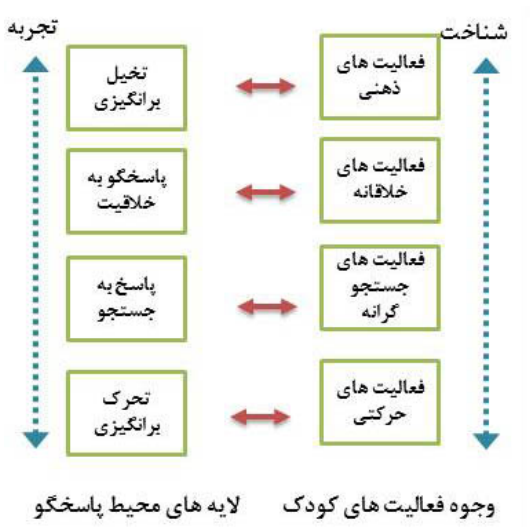
مورد رضایت کودکان باشد و برای آنان دارای مطلوبیت باشد، مورد توجه برنامه ریزان شهری قرار گرفته و از این رو ضرورت دارد تا با بررسی ادبیات مربوطه، شاخص های مهم شهر دوستدار کودک مورد ارزیابی قرار گیرد تا ضمن مشخص شدن نحوه تاثیرات و وضعیت آنان، به بازطراحی شاخص های شهر دوستدار کودک پرداخته شود. با توجه به تفاوتهای فرهنگی و محیطی شهرهای ایران با دیگر شهرهای جهان بایستی شاخص های دوستدار کودک باید برای مطالعه بومی سازی شود. «اعلامیه جهانی حقوق کودک در ماده یک کودک را کسی می داند که کمتر از ۱۸ سال سن داشته باشد» (پیام یونسکو، ۱۳۷۱، ص ۴۰).

«شهر دوستدار کودک» محیطی است که در آن کودکان خواسته های خود را بیان کرده و بر مسائل مربوط به خودشان بتوانند تاثیرگذار باشند (Smith, ۲۰۰۸). ایجاد یک محیط مساعد برای کودکان مستلزم طراحی یک شهر است که بطور فیزیکی احتیاجات توسعه ای کودکان را رفع نماید و این مستلزم شناخت و باز طراحی شاخص های موثر بر شهر دوستدار کودک است. «شهر دوستدار کودک، سیستمی از مدیریت محلی خوب است که در آن نظام محلی متعهد به اجرای حقوق کودکان و نوجوانان باشد. در این شهرهای مدیران تضمین می نمایند که کودکان را در اولویت قرار داده و آنها را در فرآیند تصمیم سازی درگیر نمایند» (UNICEF, ۲۰۰۴, p:۱).

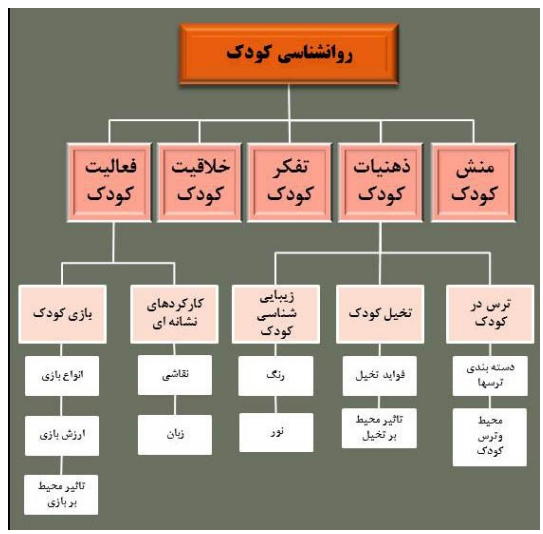
کودکانی که در شهر سنتی ایران می‌زیسته اند، آرایش و نظام فضا را به صورتی خاص ادراک می‌کردند. نقاط عطف و محورهای شاخص شهر و وابستگی آنها به جهان بینی روان در پس کالبد شهر، ساختار ذهن آنها را تشکیل می‌داد (منصوری، ۱۳۸۹، ص ۳۲). از جمله خصوصیات بارز معماری سنتی ایران که باعث تعامل بهینه کودک و معماری

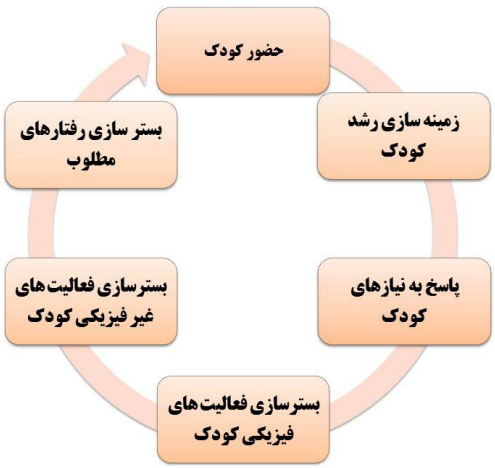
[Downloaded from ijurm.imo.org.ir on 2026-11-19]

نمودار ۹. (سمت راست) انواع رشد کودک؛ ماخذ: نگارنده بر اساس یافته های تحقیق و **نمودار ۱۰.** (سمت چپ) رابطه فعالیت کودک و لایه های محیط شهری پاسخگو؛ ماخذ: نگارنده بر اساس یافته های تحقیق.

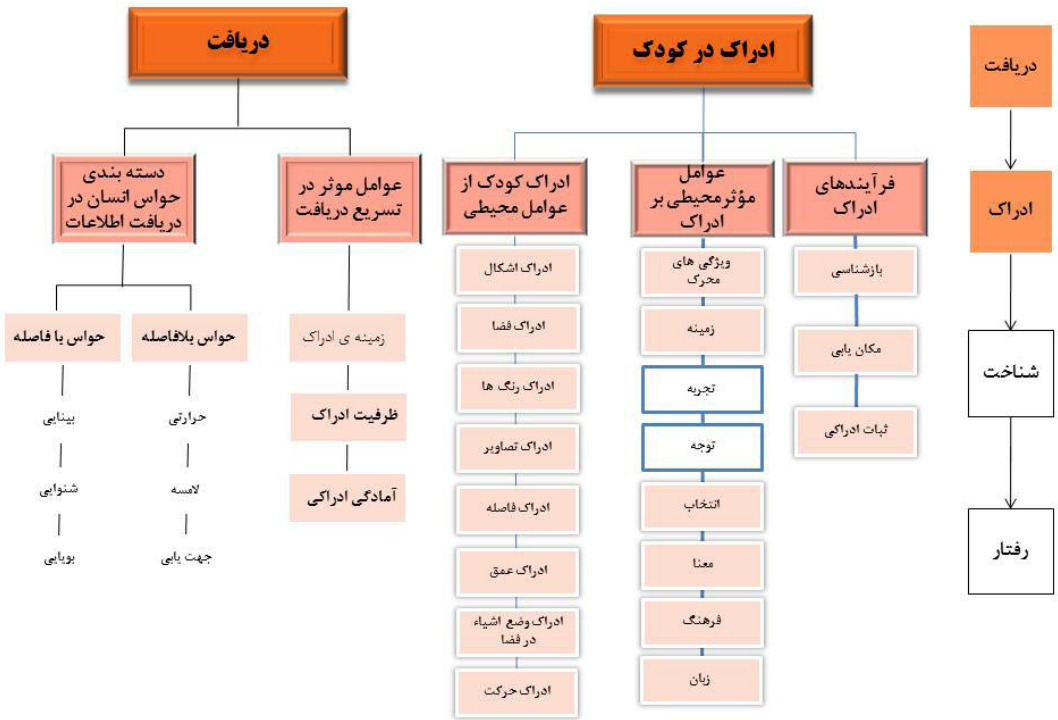
نمودار ۱۳. رابطه ادراک و دریافت در کودک در فضاهای شهری؛ ماخذ: ترسیم نگارنده بر اساس یافته های تحقیق.

می‌شده، می‌توان به موارد زیر اشاره نمود:

۱.«**محله و هویت محله‌ای**»: شهر سنتی ایران در عین القای نظم، دارای بافتی بی نظم بوده است. بی نظم از آن جهت که از نظم اقتدار گرا در کلیه فضاها برخوردار نبوده و به عناصر متنوع امکان ظهور می‌داده و منظم از این رو که ارتباط میان عناصر و نحوه استقرار آنها را تعریف می‌کرده است. بنابراین محله و کوچه‌ها همواره، مکانی ایمن جهت استفاده و بازی کودکان بوده است و در ساخت و نگهداری بخش‌هایی از این محله‌ها، کودکان مشارکت مستقیم داشته‌اند. این امر باعث انگیزش اتحاد محله‌ای و احساس مالکیت ساکنین به ویژه کودکان می‌شد.

۲.«**ارتباط با طبیعت**»: شهر سنتی ایران با جهان بینی روان در پس کالبد، طبیعت را یکی از منابع مهم شناخت تلقی نموده و سعی در احترام به طبیعت از طریق همزیستی شهر با طبیعت داشته است. ارتباط ادراکی به ویژه رابطه بصری و احساسی با طبیعت مانند امکان رویت و احساس عناصر، از

[Downloaded from ijurm.imo.org.ir on 2026-11-19]

نمودار ۱۴. (سمت راست) مراحل رشد کودک بر اساس نظریه اتکینسون؛ ماخذ: ترسیم نگارنده و نمودار ۱۵. (سمت چپ) مولفه های طراحی شهری؛ ماخذ: نگارنده بر اساس یافته های تحقیق.

مدیریت شهری
فصلنامه مدیریت شهری
Urban Management
شماره ۴۴ پاییز ۹۵
No.44 Automn 2016

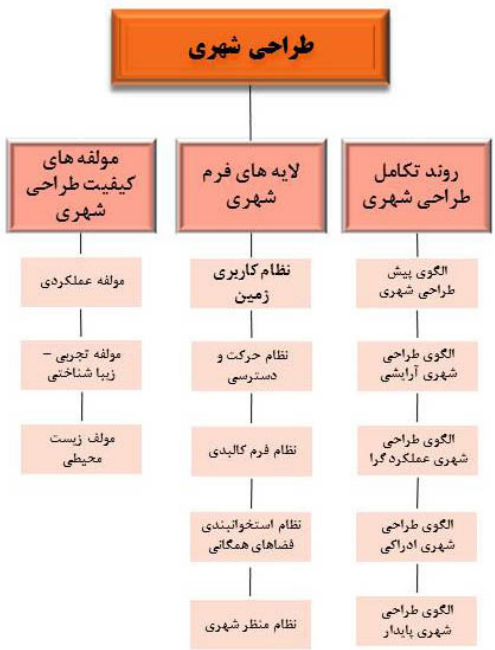
جمله وسیله‌هایی برای ارتباط روانی انسان خصوصاً کودکان با طبیعت و یادآور وجود خداوند به عنوان منشأ هستی بود (غفاری، ۱۳۷۷).

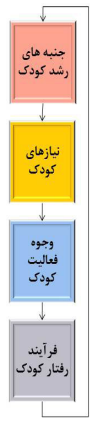
۳. «**حضور کودکان در متن اجتماع**»: معماری سنتی ایران با وجود عدم تعریف فضای خاص ویژه برای کودکان؛ با عجین ساختن آموزش، کار، زندگی اجتماعی و مسایل فراغتی محیط زندگی شهری را تلطیف می‌نمود. این آمیختگی موجب نشاط و سرزندگی محیط و افزایش تمایل حضور کودکان در آن می‌شد. از شواهد این سرزندگی حضور فعال کودکان در مراسم مذهبی و مساجد و تکایا بود.

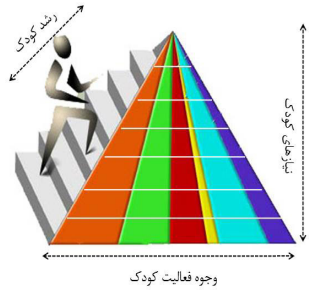
۴. «**تناسب با توانایی شناختی و ادراکی کودک**»: معماری و شهر سنتی ایران به دلیل دارا بودن خصوصیاتی نظیر ریتم، تکرار سلسله مراتب، تداوم، پیوستگی، تقارن، تعادل، مقیاس انسانی و کثرت در عین وحدت، طبق اصول گشتالت باعث سهولت در ادراک محیط می‌گردد. در مورد کودکان نیز این ترتیب تداوم و توالی موجود در معماری سنتی باعث سهولت انعکاس در ذهن کودک می‌گشت، چرا که کودکان، نه از استدلال ذهنی بلکه از تجارب عینی گذشته برای یافتن مسیر و تطابق خود با فضاها استفاده می‌کنند (Moore, ۱۹۹۰). کودک به مدد نشانه‌ها و همسانی صوری رنگ‌ها یا مصالح و یا نوعی رابطه با توالی معین در سیمای محیط به تعبیر اطلاعات فائق می‌آمد و قادر می‌شد موقعیت خود را درک نماید، چرا که این خصوصیات ریشه در ناخودآگاهی ذهنی کودک یا طرحواره های ذهنی اولیه داشت (یونگ، ۱۳۷۶، ص ۷۵).

۵. «**مفهوم مکان و ارتباط آن با رشد کودک**»: مطالعات و تحقیقات متفاوت صورت‌پذیرفته در مورد بحث مکان از دیدگاه‌های متعدد، همگی در یک نکته اتفاق نظر دارند که تفسیر معنای مکان، شامل تعامل پیچیده بین پاسخ‌های ادراکی، شناختی و عاطفی به محیط می‌باشد و عوامل برخاسته از زمینه

[Downloaded from ijurm.imo.org.ir on 2026-11-19]

نمودار ۱۱. (سمت راست) مولفه های روانشناسی کودک در فضای معماری و شهر؛ ماخذ: نگارنده بر اساس یافته های تحقیق و نمودار ۱۲. (سمت چپ) حضور کودک در فضاهای شهری و فرایند بسترسازی آن در شهرها؛ ماخذ: نگارنده.

جدول ۳. ویژگیهای فضا و معماری کودک بر اساس نیاز کودکان؛ ماخذ: پورجعفر و محمودی نژاد، ۱۳۸۹، ص ۷۹.

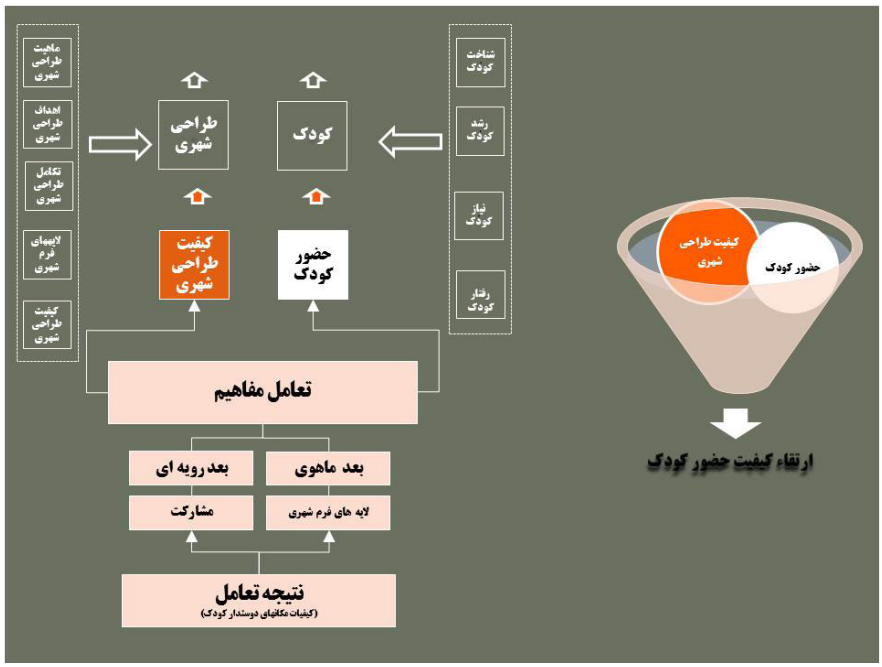
حوزه ها	ویژگیها
روانی	شبیه‌سازی، خلق و آفرینشگری، آرامش بخشی، ایمنی، لذت بخشی، بازی آفرینی، تشویق بخشی روحی، گسترش احساس اجتماعی کودک
فیزیکی	عطر و بوی فضایی مناسب، بافت و جنس لطیف و غیر مزاحم، حرارت و برودتی، دنجی و خلوت کودکانه، دسترسی آسان و سیرکولاسیون ساده و غیر مبهم.
فضایی	فعالیت و پویایی فضا، ساکت بودن فضا، ارتباط با طبیعت و فضای سبز، خودمانی بودن فضا، باز بودن فضا، روشنایی فضا، یادمانی و ادراکی بودن فضا.
رفتاری	تئاتر و نمایشهای کودکانه در فضاهای باز کودک با شرکت خود کودکان، استراحت کودک، امکان مطالعه فردی و گروهی، همکاری و مشارکت دهی کودک، کار گروهی و بازیهای تیمی، اختلاط جنسی و سنی کودکان، فعالیتهای بدنی همراه با بازیهای فکری، تمرین های نوشتاری و شنیداری کودکانه، بازی سازی با منظر و طراحی گیاهان و عناصر فیزیکی و بصری پارک.

مدیریت شهری
فصلنامه مدیریت شهری
Urban Management
شماره ۴۴ پاییز ۹۵
No.44 Automn 2016

در این خصوص نقش بارزی دارند، چراکه درک انسان از مکان هم وابسته به فیزیک یک فضا و هم تجربه وی از آن است. از آنجا که یکی از مؤلفه‌های سازنده مکان، زمان و تجربه انسان‌ها در فضا است که دائماً در حال نو شدن است. مکان، ماهیتی سیال، جاری و غیر ثابت پیدا می‌کند که ترکیب فضا و ادراک انسان از فضا ماهیت مکان را می‌سازد (منصوری، ۱۳۸۹، ص ۳۱).

همان‌گونه که فرهنگ برتک‌تک جنبه‌های زندگی افراد مؤثر است، به همان میزان نیز بر تمام جنبه‌های طراحی محیط مصنوع و فعالیت‌ها نیز مؤثر است. میان محیط بالقوه؛ یعنی محیطی که در ذهن طراح وجود دارد و با آرمان‌های او درآمیخته است و محیط بالفعل؛ یعنی محیطی که در عمل ساخته شده و مورد بهره‌برداری کودکان قرار می‌گیرد، تفاوت‌های زیادی وجود دارد. هر محیط بالقوه قابلیت تبدیل به محیط بالفعل را نخواهد داشت، مگر اینکه با توجه به شرایط فرهنگی، اجتماعی و محیطی آن منطقه

[Downloaded from ijurm.imo.org.ir on 2026-11-19]

نمودار ۱۶. ابعاد و تعامل مولفه های کیفیت طراحی شهری و حضور کودک؛ ماخذ: نگارنده.

برنامه‌ریزی شود (رازجویان، ۱۳۷۶، ص ۳۹).

کودک، مشارکت و طراحی شهر

در اکثر جوامع عموماً قشر کودک به عنوان افراد متخصص هر فرهنگ و جامعه‌ای و منبعی قابل اعتماد برای حل مسایل محیطی، مورد کم‌توجهی و بی‌مهری قرار می‌گیرند. ازآنجایی‌که درک کودکان از جهان کاملاً متفاوت با بزرگسالان است، لذا مشارکت آنها در طراحی، ارزیابی و تکمیل طرح‌ها بسیار پراهمیت است. استفاده از قابلیت‌های مفهومی و تکنیکی کودکان در طراحی و برنامه‌ریزی فضاهای مورد نیازشان، همچنین برنامه‌ریزی و طراحی فضاهای عمومی، پدیده‌ای است که می‌توان آن را با موضوع برخورد دموکراتیک در ابعاد مختلف فرهنگی، سیاسی و اجتماعی برای حرکت به سمت برابری حقوق اجتماعی و فرهنگی در سلسله مراتب اجتماعی جوامع مدرن پیوند داد (Chawla& Heft, ۲۰۰۲: ۲۰۶).

فهم نقطه‌نظر کودکان به عنوان ابزاری برای معنا دادن به «محیط دوستدار کودک» از مفاهیم پیچیده و بغرنج زمان حال است که با هدف بهبود کیفی محیط مصنوع از طریق فهم ارزش‌ها و خواسته‌های کودکان (و نه صرفاً دخالت ظاهری در آنها) نیازمند تحقیقاتی در مورد نحوه درک صحیح این تعامل و تسهیل مشارکت آنان است. نکته مهم، در نظر گرفتن تک‌تک کودکان به عنوان یک شخصیت منحصر به فرد و نه به عنوان یک بزرگسال رشد نیافته است (Lee:۲۳, ۲۰۰۱). تحقیقات صورت‌پذیرفته در خصوص مشارکت کودکان، فرایندی سه مرحله‌ای را پیشنهاد می‌نماید:

۱. «**سطح ساختاری**»: این سطح به حقوق و موقعیت کودکان در جامعه و حمایت‌های قانونی از آنها و نیز به وظیفه مسئولین در قبال کودکان به عنوان شهروندان جامعه می‌پردازد. مشاوره مسئولین و متولیان امر با کودکان خصیصه اصلی این سطح است.

۲. «**سطح شخصی**»: در این سطح هر کودک به عنوان یک شخص حقیقی با علایق و عقاید مشخص و ناظر زیرک محیط اطرافش مطرح است که اگر آزادی عمل داشته باشد، محققی نکته سنج و متفکری ماهر با فطرتی پاک است. بحث اصلی

فصلنامه مدیریت شهری
Urban Management
شماره ۴۴ پاییز ۹۵
No.44 Automn 2016

[Downloaded from ijurm.imo.org.ir on 2026-11-19]

جدول ۴. مولفه ها و بسترهای تعامل طراحی شهری و کودکان و ارتباط آنها؛ ماخذ: نگارنده بر اساس یافته های تحقیق.

مولفه	بسترهای تعامل	تعامل مفاهیم																
کیفیت طراحی شهری	ابعاد کیفیت	بعد ماهوی														بعد رویه ای		
	مولفه های مکان پایدار	کالبد					فعالیت					معنی		پایداری		مشارکت		
	لایه های فرم شهری	منظر شهری	فضاهای باز	فرم کالبدی	دسترسی	کاربری	منظر شهری	فضاهای باز	فرم کالبدی	دسترسی	کاربری							
حضور کودک	جنبه های رشد کودک	+		+	+	+					+	+		+		+		
	نیازهای محیطی کودک					+					+	+		+		+		
	فعالیتهای کودک	+	+	+	+	+			+	+	+	+		+		+		
	دریافت محیطی در کودک	+		+	+							+						
	ادراک محیطی کودک	+		+	+	+						+						
	شناخت محیطی کودک	+		+	+							+						
	رفتار کودک	+	+	+	+	+			+			+						+
نتیجه تعامل	کیفیت های مکانهای دوستدار کودک																	

مدیریت شهری
فصلنامه مدیریت شهری
Urban Management
شماره ۴۴ پاییز ۹۵
No.44 Automn 2016

این سطح، زندگی زمان حال کودک است، نه زندگی آینده وی در دوران بزرگسالی است.

۳. «**سطح شخصی – ارتباطی**»: در این سطح، واقعیت‌های اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی، سیاسی محیط‌های متفاوت زندگی کودکان مورد بحث است (Skivenes & Strandbu, ۲۰۰۶:۱۳).

اسناد طراحی شهری

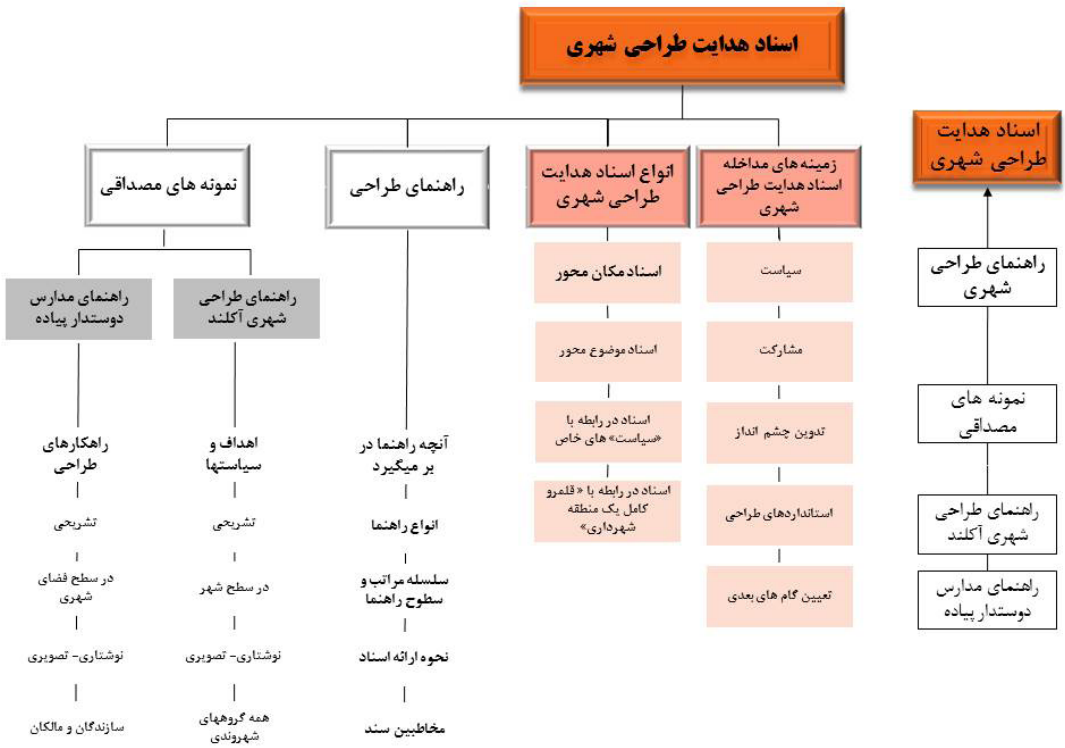
«سر استوآرت لیپتون» در مقدمه کتاب متئو کارمونا با عنوان «ارزش طراحی شهری» در رابطه با مفهوم طراحی شهری در دوران جدید اشاره می کند که هدف طراحی شهری نوین تفکر درباره حصول ارزش اقتصادی- اجتماعی منبعث از طراحی مطلوب در میان طیف متنوعی از گونه های ساختمانی به ویژه ساختمانهای متعلق به بخش عمومی است (لیپتون، ۱۳۸۹؛ در مقدمه کتاب ارزش طراحی شهری). طراحی شهری به عنوان دانش و حرفه‌ای میان‌رشته‌ای با سه روش به عنوان نگرش‌های اساسی برای ورود به حوزه‌های نظری روبروست. این روش‌ها عبارتند از:

۱. اول «**روش محتوایی**» که در خصوص روابط و چگونگی تعامل و ارتباط ویژگی‌های محیط کالبدی با رفتار و ادراک و احساس در محیط می‌پردازد. از این روش جهت شناخت ماهیت شهر استفاده می‌شود. در تئوری‌های محتوایی عموماً توجه معطوف به محصول و نتیجه کار است که از آن تعبیر به جهت‌گیری محصول‌گرا می‌شود.

۲. دوم حوزه «**روش‌های هنجاری**» است؛ توصیه‌ای است که در خصوص ارزش‌ها و ویژگی‌های مطلوب و نامطلوب یا به عبارتی ایده‌آل‌ها و آرمان‌ها نظریه‌پردازی می‌کند. این حوزه، ارزش‌های لازم را جهت ارتقای کیفیت زیست در شهر به دست می‌دهد.

۳. سوم حوزه «**روش‌ها و نظریات رویه‌ای**» (فرآیندی) است که اساس مفهومی آن مطلوب‌ترین و بهترین راه رسیدن از وضع موجود به وضع مطلوب می‌باشد. در فرآیند طراحی از روش‌های رویه‌ای، جهت محقق شدن طرح بهره می برند (عباس

[Downloaded from ijurm.imo.org.ir on 2026-11-19]

نمودار ۱۷. اسناد هدایت طراحی شهری و شهر دوستدار کودک؛ ماخذ: ترسیم نگارندگان.

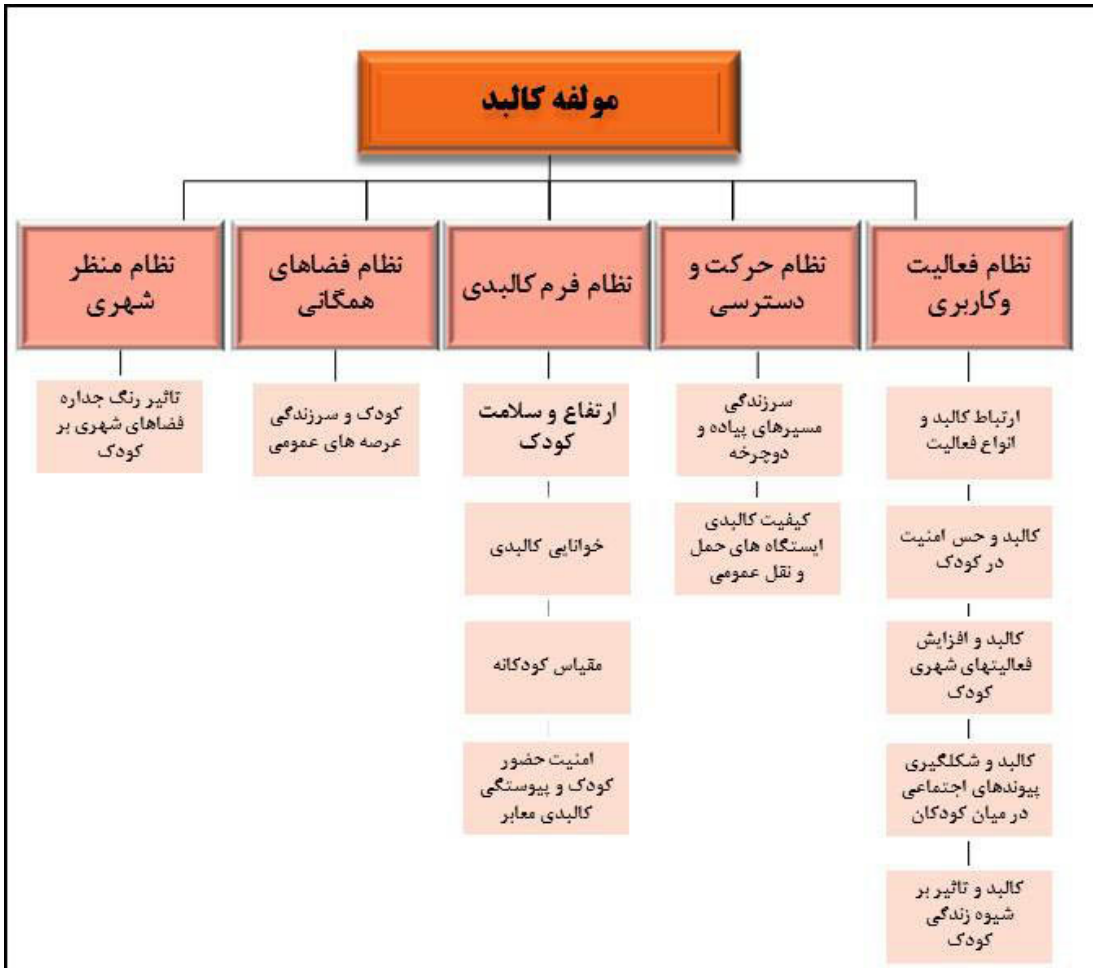
مدیریت شهری
فصلنامه مدیریت شهری
Urban Management
شماره ۴۴ پاییز ۹۵
No.44 Automn 2016

زادگان، ۱۳۸۶، ص ۳۸).

برای کسانی که با این فرآیند آشنایی ندارند، طراحی تقریباً امری اسرارآمیز است که حاصل الهام هنرمندان است. رویکرد متضاد با نظر بالا طراحی را فعالیتی مسئله‌گشا می‌داند که به مسائل انتظام کالبدی برای پاسخ‌گویی به نیاز عملکردی توجه دارد (رابرتز، ۱۳۸۹، ص ۸۵). «فرآیند طراحی، بیشتر عقلانی و تجربی است تا آن‌که به صورت الهامی باشد. طراحی از طریق فرآیند استدلال قیاسی انجام می شود و نه استقرایی. در این فرآیند طراحی حاصل نهایی انباشت واقعیت‌ها نیست. برای تدوین یک راه حل طراحی شهری باید تجزیه و تحلیل و ساده کردن مشکلات مورد نظر را انجام داد. از جمله مهمترین دلایل استفاده از مفهوم فرآیند در طراحی شهری می‌توان به مواردی نظیر: کمک به تعریف بهتر، روشن‌تر و کامل‌تر مسائل، بهینه‌یابی و در نظر گرفتن راه حل‌های متعدد و متنوع، تسهیل فرآیند اجرا، تصمیم‌گیری و طراحی منطقی، تصمیم‌گیری به صورت باز و صریح (غیرپنهانی) و ایجاد زمینه‌های مشارکت جمعی، کمک به اخذ تصمیم‌گیری‌های پیچیده، تصحیح تصمیمات، ارزیابی و انتخاب، بالا بردن کارایی در طراحی، انتظام‌بخشی به مراحل مختلف طراحی و غیره اشاره نمود» (بهزادفر، ۱۳۸۷، ص ۴).

ارزش طراحی شهری، برخی از مهمترین پرسشهای مطرح درباره مفهوم مکان در معماری و طراحی شهری در جوامع مدرن را مطرح می نماید. طراحی شهری مطلوب، از چه طریقی قادر به ایجاد ارزش اقتصادی و اجتماعی در جوامع است؟ چه طور می توان به ارزش-های مطلوب اجتماعی، فرهنگی، زیست محیطی و خاصه اقتصادی به شکلی دست یافت که کارفرمایان، سرمایه گذاران و سازندگان را مجاب نماید که طراحی مطلوب موجب ایجاد ارزش افزوده شده و محصول نهایی آنها را در بازار قابل رقابت تر می کند؟ (لیپتون، ۱۳۸۹، ص پیشگفتار). فعالیت طراحی شهری باید مجموعه ای از مطالبات

[Downloaded from ijurm.imo.org.ir on 2026-11-19]

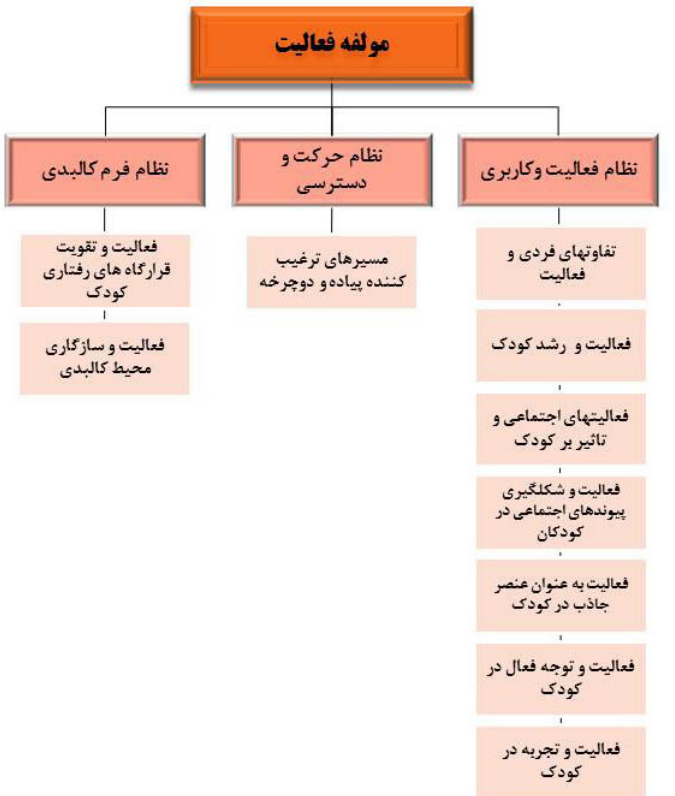
نمودار ۱۸. مولفه کالبدی شهر و انطباق با کودکان؛ ماخذ: نگارنده بر اساس یافته های تحقیق.

بخش عمومی و خصوصی که بعضاً تفاوت های بسیاری نیز باهم دارند را پاسخ دهد. اگر بخش خصوصی به طور عمده خواستار «زیست پذیری و ماندگاری اقتصادی» طرح هاست، در مقابل بخش عمومی خواستار عدالت و مساوات اجتماعی است، عدالتی که اهداف بخش عمومی را از طریق فرایند توسعه برآورده سازد. لذا ۳ بعد ارزش، بهمراه هفت هدف عملیاتی مورد نظر سند معتبر By Design، مفهوم محدود «ارزش مبادله» را به تفکر بسط یافته تری تحت عنوان «ارزش پایدار» تبدیل می کنند (کارمونا، ۱۳۸۹، ص ۳۷).

ابزار هدایت و کنترل و طراحی شهری

نیاز به کنترل و هدایت ساخت‌وسازها و توسعه مناطق شهری، منجر به تولید ابزار گوناگونی شده است که هریک از آنها در سطح و مقیاسی متفاوت عمل می‌کند. این ابزار ذاتاً در حیطه خروجی های فرآیند محور طراحی شهری می‌گنجد، زیرا هدف آن‌ها اجرای پروژه‌ای مشخص نیست. بلکه با وضع قوانین و ضوابط خاص در میان یا بلندمدت، اهداف ویژه‌ای را در محیط شهری تأمین می‌نمایند. «سند هدایت طراحی شهری» یک اصطلاح عام برای کلیه اسنادی است که سازندگان و طراحان (و سایر عوامل) به وسیله آنها توسعه و ساخت‌وساز در زمینه طراحی و برنامه‌ریزی را هدایت می‌کنند. اسناد مزبور می توانند توسط ادارات محلی، صاحبان زمین، سازندگان و شرکای آن‌ها، سازمان‌های تجاری و اجتماعی (که تمامی آن‌ها می بایست در فرآیند مذکور مداخله کنند) یا توسط تعدادی از آن‌ها به صورت گروهی

[Downloaded from ijurm.imo.org.ir on 2026-11-19]

نمودار ۱۹. مولفه فعالیت کودک و ارتباط آن با طراحی شهر؛ ماخذ: نگارنده بر اساس یافته های تحقیق.

فصلنامه مدیریت شهری
Urban Management
شماره ۴۴ پاییز ۹۵
No.44 Automn 2016

تهیه شـوند (گلـکار، ۱۳۸۵، ص ۱۳).

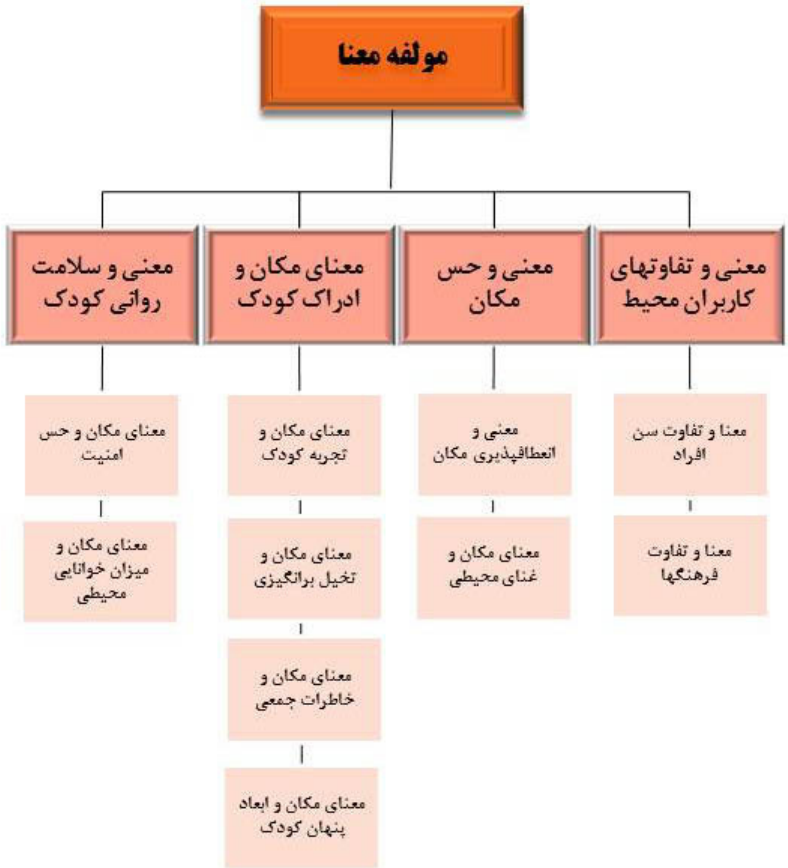
انواع ابزار کنترل و هدایت در طراحی شهری

طـراح شـهر و یـا سـازندگان، بـه منظـور ارائـه طـرح و بسـته بـه هـدف موضوع بـه سلسـله مراتبی از سـطوح اسـناد هدایت طراحی شـهری نیازمندند. لـذا به منظور تعریف بهتر و دقیق‌تر طرح پیشـنهادی و انتظام بخشی بـه مراحـل گوناگون طراحـی، با درنظـر گرفتن مقیاس و سـطح طـرح، سلسـله مراتبـی از گونـه بنـدی اسـناد کنتـرل و هدایـت طراحـی شـهری از مقیـاس کلان به خـرد عبارتنـد از: چارچوب‌هـا، دسـتورالعمل‌ها، ضوابط یـا کدهـای طراحـی و راهنماهای طراحی شـهری.

چارچوب طراحی شهری

چارچـوب طراحـی شـهری که معادلـی بـرای Urban Design Frame work اسـت، سندی است که در آن نحوه‌ی اجرای سیاسـت‌های برنامه‌ریزی را در منطقه‌ای کـه نیازمنـد کنتـرل، هدایت و اجـرای تغییرات اسـت، ارائـه می‌نمایـد. این سـند شـامل تصاویـری دو بعدی از الزامـات زیرسـاختی در آینده اسـت (Cowan, ۲۰۰۵, ۴۱۸). نکتـه حائـز اهمیـت در مـورد ایـن سـند، دید به آینـده در مقیـاس بزرگتـر آن نسـبت بـه اسـناد قبلـی می‌باشـد. در چارچـوب طراحـی شـهری، منطقـه تحت پوشـش لزومـاً در زمـان حاضـر توسـعه نمی‌یابـد؛ بلکه کافـی اسـت کـه قسـمتی از آن مربوط به حـال و آینده توسـعه یابـد. از دیـدگاه پاکـزاد (۱۳۸۵) نیـز، چارچوب طراحی شـهری بـه اجرای سیاسـت‌ها پرداخته و عمدتاً بـر روی آینـده‌ی طـرح متمرکـز اسـت. البته ایـن مورد شـامل شـکل فیزیکی و تجسـم سـه بعدی آینده طرح نیـز می‌شـود. از نقطه‌نظـر وی بـرای تحقـق و تکمیـل نظـام کنترلـی طراحی، چارچوب‌ها نیازمنـد راهنماهای طراحـی شـهری هسـتند. بـه اعتقـاد کارمونـا (۲۰۰۶) نیـز چارچوب‌هـا عمدتـاً در توسـعه‌های بـزرگ مقیاس کاربـرد دارنـد. محـل قرارگیـری چارچـوب طراحـی

[Downloaded from ijurm.imo.org.ir on 2026-11-19]

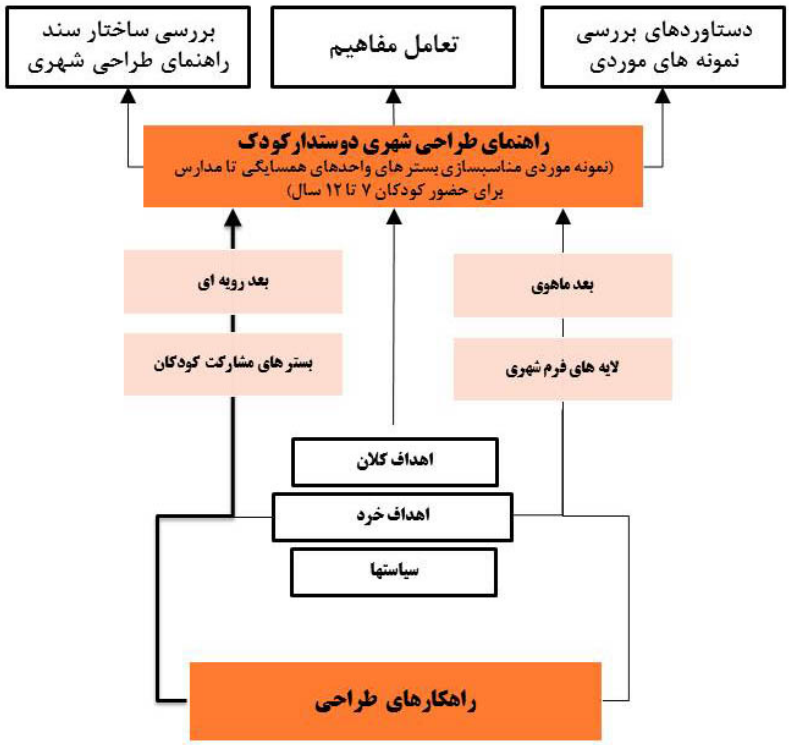
نمودار ۲۰. مولفه معنا و ارتباط آن با طراحی برای کودکان؛ ماخذ: نگارنده بر اساس یافته های تحقیق.

شهری در مراتب بالای این سلسله مراتب قرار گرفته است. ذکاوت (۱۳۸۶) چارچوب طراحی شهری را روشی جهت دستیابی به شرایط کیفی مطلوب یک منطقه در حال تحول می‌داند. وی سیاست‌های طراحی در این راستا را به لحاظ نگاه کلان و یا خرد به سه گونه تقسیم می‌کند: سیاست‌های کلیدی تأثیرگذار بر نظم کلان منطقه؛ سیاست‌های طراحی که در عرصه‌های خرد و تفصیلی متناسب با خصایص مکانی و جغرافیایی قابل اتخاذ است.

راهنماهای طراحی شهری

راهنماهای طراحی شهری از سیاست‌ها و چارچوب‌های بالادست خویش تبعیت می‌کنند و سعی در تحقق سه بعدی و اجرایی کردن اهدافی دارند که در قالب این سیاست‌ها مطرح می‌شوند. «این یکی از مهم‌ترین خصایل اسناد است که در حوزه حرفه نیز به صورت جدی رعایت می‌گردد. راهنماهای طراحی ارتباطی میان سیاست‌های عمومی برنامه‌ریزی و اجرای ضوابط و مقررات فراهم می‌سازد. هدف اصلی از بکارگیری راهنماهای طراحی، انتقال حس کیفیت ترجیحی طراح برای یک مکان می‌باشد» (بهزادفر، ۱۳۸۷، ص ۹). این واژه معادلی برای عبارت urban design guideline است. امروزه راهنماهای طراحی شهری وسیعاً مورد استفاده قرار می‌گیرند و در موضوعات مختلف و مقیاس‌های گوناگونی کاربرد دارند. همان طور که از نامشان پیداست، راهنماها در زمینه چگونگی اجرای توسعه در انطباق با سیاست‌های بالادست الگوها و راهکارهای مناسبی ارائه می‌نماید (Cowan, ۲۰۰۵: ۱۰۵). از دیدگاه

[Downloaded from ijurm.imo.org.ir on 2026-11-19]

نمودار ۲۱. فرایند تدوین راهنمای طراحی شهری دوستدار کودک؛ ماخذ: نگارنده.

مدیریت شهری
فصلنامه مدیریت شهری
Urban Management
شماره ۴۴ پاییز ۹۵
No.44 Automn 2016

شیروانی (۱۹۸۵) نیز بسط و توسعه سیاست‌های طراحی نیازمند تهیه راهنماهایی است تا از آن طریق به عناصر ظاهری نیز توجه شود. به عبارتی دیگر از دیدگاه وی یکی از ویژگی‌های راهنماهای طراحی شهری تأمین کیفیات ظاهری طرح است. راهنماهای طراحی در واقع مکمل چارچوب‌ها هستند. «آن‌ها ابزار هدایت در راستای چارچوب تعیین شده هستند و مواردی را که می بایست در طراحی و مطالعه مورد توجه قرار گیرند را مشخص می‌کنند، در حالی که خود به ارائه طرح نمی‌پردازند» (پاکزاد، ۱۳۸۵، ص ۱۴۳). امروزه راهنماهای طراحی شهری وسیعاً مورد استفاده قرار می‌گیرند و در موضوعات مختلف مقیاس‌های گوناگونی کاربرد دارند. نوع دیگری از گونه‌شناسی راهنما که نوعی سلسله مراتب موضع طرح را در خود دارد، براساس محدوده اجرایی راهنما ارائه شده‌است. منظور از محدوده اجرایی، ارزش و قدمت تاریخی محدوده‌ای از شهری است که سند راهنما برای آن در نظر گرفته شده‌است. بر این اساس سه گونه تعریف می‌شود:

۱. راهنماهای مربوط به حفاظت از ساختمان‌های با ارزش تاریخی و خود بافت تاریخی؛

۲. راهنماهای مربوط به محدوده‌هایی با موضوع نوسازی، توسعه میان افزا و توسعه مجدد؛

۳. راهنماهای مربوط به توسعه محدوده‌های جدید به ویژه طرح‌هایی با ابعاد مشخص (نراقی، ۱۳۸۹، ص ۱۱).

نتیجه گیری و جمعبندی

تدوین راهنمای طراحی شهری دوستدار کودک، از مهمترین مواردی است که لازم است در فرایند برنامه ریزی و طراحی شهری فعلی ایران موردنظر قرار گیرد که انبوه جمعیت کودکان و نوجوانان دلیلی بر این مدعاست. بهرحال، یک مکان دوستدار کودک محیطی است که کشف و تحقق یابی قابلیت مکان‌ها را برای انواع فعالیت و تعاملات اجتماعی کودک مقدور سازد، زمینه ساز ایجاد فرصت‌هایی برای یادگیری از محیط، شکل دادن به ویژگی‌های

[Downloaded from ijurm.imo.org.ir on 2026-11-19]

جدول ۵. مولفه های کیفی و ابعاد ماهوی و رویه ای تدوین راهنمای طراحی شهری شهر دوستدار کودک؛ ماخذ: نگارنده.

مولفه های کیفیت	بعد ماهوی					بعد رویه ای			
	نظام کاربری	نظام دسترسی	نظام فرم کالبدی	نظام فضاهای باز	نظام منظر شهری	سطوح مشارکت	نحوه مشارکت	مراحل مشارکت	فرهنگ سازی
نفوذ پذیری و حرکت									
اختلاط کاربری									
همه شمول بودن									
کیفیت عرصه همگانی									
آسایش اقلیمی									
ایمنی و امنیت									
کیفیت قرارگاههای رفتاری									
انعطاف پذیری									
خوانایی									
شخصیت بصری									
حس زمان									
غنای حسی									
رنگ تعلق									
آموزندگی									
همسازی با محیط									
انرژی کارایی									
پاکیزگی محیط									
	راهکارهای طراحی					راهکارهای طراحی			

راهنمای طراحی شهری دوستدار کودک Child Friendly Urban Design Guideline

جدول ۶. ویژگی های روانشناختی فضاهای بازی کودکان؛ ماخذ: نگارندگان با تطبیق و هماهنگ سازی بر اساس «تئوری خلّاقیت اف. نلر» (۱۳۶۹)

ردیف	ویژگی روانشناختی	تعریف، بیان و احراز حوزه شناختی
۱	نوجویی و نوکاوی	«هیجان ذهنی» و «شعور سیال» به مثابه ابزار آزاد اندیشه در بازیهای دوران کودکی.
۲	کاوشگری	حس «کنجکاوی» نسبت به محوطه های بازی با تنوع در حد معقول.
۳	خودرهنمونی و خودشکوفایی	یادگیری متکی بر آغازگری مبتنی بر یادگیری خلاق و ایجاد التفات کودکان به مساله کاوی موجود در بازیهای سایت.

فیزیکی مکان به واسطه تقویت مشارکت کودکان گردد، به کودک، امکان خلق و کنترل قلمروهایی دهد و اسرار و رازهای کودکان را در این مکان‌ها در خود حفظ کند. مکان دوستدار کودک باعث ایجاد حس مفید و مؤثر بودن چه از بعد روان‌شناختی و چه از بعد رفتاری در کودکان می‌گردد. این چنین مکان‌هایی با برخورداری از برخی قابلیت‌ها باعث می‌شوند که کودکان به راحتی قادر به کسب تجارب متنوع و معنا دار در فرایند بلوغ فردی و اجتماعی خود باشند. مکان دوستدار کودک زمینه‌ای فراهم می‌کند که کودکان در عین احساس امنیت، به چالش کشیده شوند، در عین محصور بودن در

[Downloaded from ijurm.imo.org.ir on 2026-11-19]

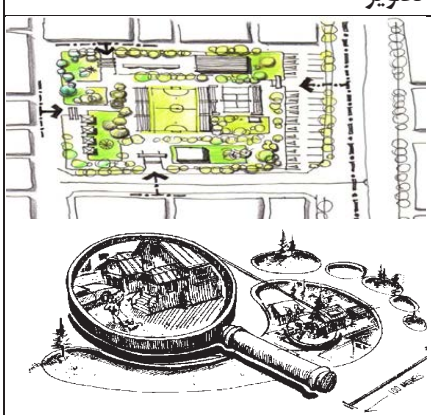
فضایـی خصوصـی، در بطن جامعـه و اجتماع نیز حضور داشـته باشـند و در عین بـرآورده شـدن نیازهای فعلی، در راسـتای تأمیـن نیازهـای آتی آنها نیز باشـد. با توجه بـه آنچـه آورده شـد و بـر طبـق آنچـه از پـروژه هـای شـهری بـر مـی آیـد، اقدامـات مشـارکتی کـودکان در سـطح پـروژه های شـهری در حال گسـترده-تر شـدن اسـت. آنچـه در ایـن خصـوص بایـد مـورد توجـه قـرار گیـرد اتخـاذ سیاسـت هـا و برنامـه ریزی هـای محلیِ انطبـاق پذیـر و پاسـخگو بـه نیـاز کـودکان و نوجوانـان اسـت. چنیـن امـری تنهـا بـا یکپارچگـی دولـت هـای محلی و تقویت حضور و مشـارکت شهروندان، بخصوص گـروه هـای خاص سـنی محقـق می گـردد. مـی توان اینگونـه نتیجـه گرفـت کـه نظارت مسـتمر مسـئولان و در نظـر گیـری جایگاهـی بـرای حضـور مثمرثمـر کـودکان و گـروه هـای سـنی مختلـف در فرآینـد برنامـه ریزی و طراحی شـهر هـا و توجه به نیاز ایشـان و البتـه تغییـر ایـن خواسـتها و نیازهـا در طـول زمـان از مهمتریـن عوامل تحقق پذیری مشـارکت محسـوب مـی شـوند. از دیگـر موارد قابـل توجـه در این خصوص مـی تـوان بـه آمـوزش کـودکان در خصـوص توجـه به محیـط پیرامون و ایجاد احسـاس مسـئولیت در ایشـان نسـبت بـه فضاهای که مـورد اسـتفاده قرار مـی دهند، اشـاره کرد.

در ادامـه بـه راهنمای طراحی شـهری دوسـتدار کودک بـه اختصـار اشـاره مـی شـود. اولیـن اصـل در تدویـن راهنمـا توجـه بـه ابعاد مربوط به طراحی شـهری اسـت کـه عبارت انـد از:

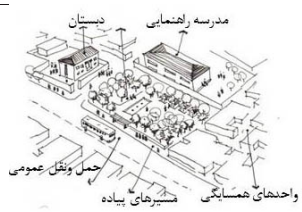
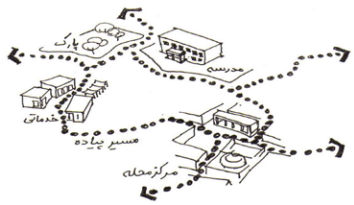
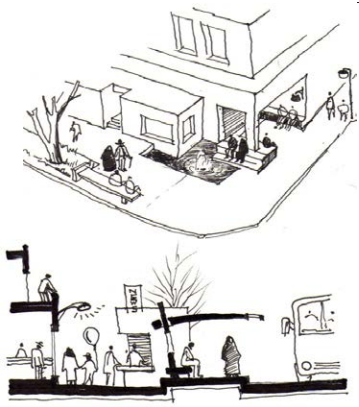
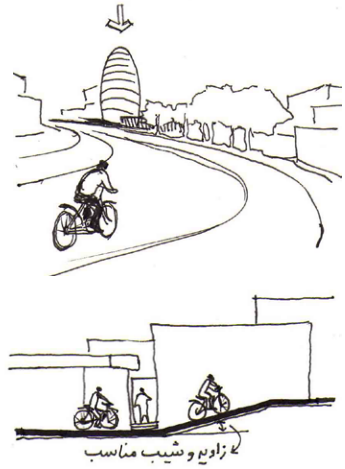
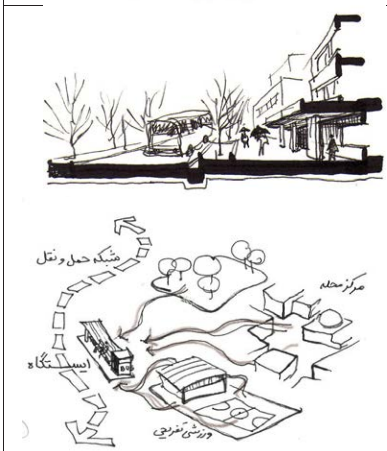
۱. نظام کاربری زمین؛
۲. نظام حرکت و دسترسی؛
۳. نظام فرم کالبدی؛
۴. نظام منظر شهری؛
۵. نظام استخوانبندی فضاهای همگانی.

از بعـد روان‌شـناختی در طراحـی شـهری دوسـتدار کودک، «درک معنا» به واسـطه شـناخت غیرمسـتقیم یـا حرکـت در خـارج از جریـان وقایـع ادراک ـ کنـش صـورت می‌گیـرد؛ به عبارتـی، وقتی یک فـرد در ارتباط مسـتقیم با موضوعی قرارگیرد، آگاهی و شـناخت کامل صـورت نمی‌پذیـرد. لـذا کـودکان نیـز تنهـا به واسـطه بازتـاب محیـط در تجاربشـان، معنـا و ارزش ارتبـاط بـا مـکان را خواهنـد آموخـت، زیرا آگاهـی در حین تجربه مسـتقیم بـه کمتریـن حـد خود می‌رسـد تا حـدی که مواجهـه بـا جهـان، تقریبـاً ناخـودآگاه و عـادی بـه نظر می‌رسـد و مـرز تجربـهٔ بیـن خـود و جهان مـورد اغفال واقع می‌شـود. شـناخت غیرمسـتقیم این امکان را برای کـودکان فراهـم می‌کنـد تـا تجربـهٔ مـکان را در ذهـن خـود منعکـس سـازند و ماهیـت ارتبـاط خود بـا مکان

جدول ۷. نظام کاربری زمین و نظام حرکت و دسترسی در راهنمای طراحی شهری دوستدار کودک؛ ماخذ: نگارندگان.

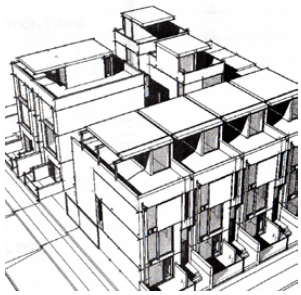
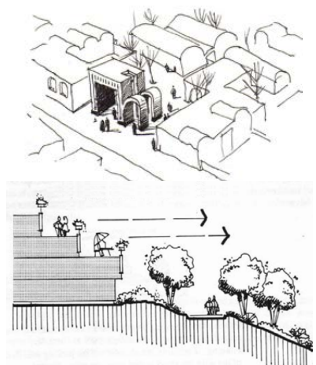
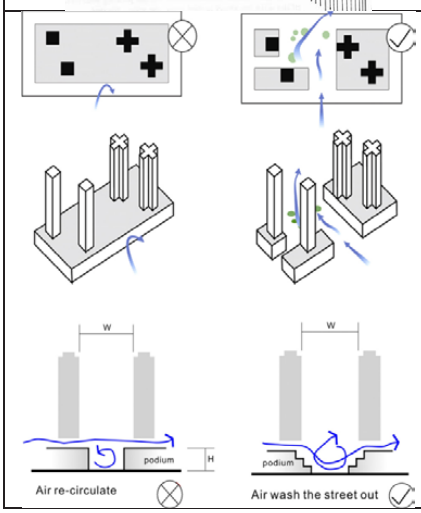
نظام شهری		راهنما	تصویر
نظام کاربری زمین	نظام کانونی	(*)در نظرگیری کانونی بعنوان مرکز محله در هر محله، (*) مرکز محله باید در فاصله نزدیکی تا لبه محله، یا دورترین نقطه محله (مثلا ۴۰۰ متر)، قرار گرفته باشد که امکان پیاده‌روی افراد را تا مرکز محله ممکن سازد.	

[Downloaded from ijurm.imo.org.ir on 2026-11-19]

	نظام آموزشی	(*) مکانیابی مدارس ابتدایی، باید با توجه به مقیاس پیاده تعیین شود.	
	مراکز خرید و تفریح	(*) محورهای خدماتی محله باید در ترکیب با مدارس و مراکز محلات مکانیابی شوند؛ به‌گونه‌ای که والدین در زمان انتظار، بهترین استفاده را از زمان خود ببرند.	
نظام حرکت و دسترسی	شبکه حرکت پیاده	(*) در گوشه ها باید بر عرض پیاده روها افزود تا زمینه شکل‌گیری فعالیتها، و بهره‌گیری از تسهیلات مختلف مانند نیمکت، سایه‌بان، و چراغ در آنها فراهم گردد. (*) در سطح پیاده‌رو در نظرگیری بخشی برای چیدن بساط مغازه ها در بیرون و امکان حضور دستفروشها در ساعات مشخصی از روز با امکان نظارت بر فعالیت آنها، توصیه می‌شود.	
	شبکه دسترسی و حرکت دوچرخه	(*) استفاده از عناصر فضایی واضح، برای کمک به حس جهت‌یابی، در کودکان، توصیه می‌شود. (*) برای سهولت توقف دوچرخه، ایستگاه‌هایی در بین مسیر، در نظر گرفته شود. (*)به منظور افزایش علاقه به دوچرخه سواری، معابر باید بگونه‌ای طراحی شوند که دارای شیب مناسبی برای دوچرخه سواری باشند.	
	شبکه معابر	(*) مسیرهای دسترسی به ایستگاه‌های حمل و نقل عمومی، ضمن کوتاه بودن از مدارس و واحدهای همسایگی، باید مسیرهایی امن در ساعات مختلف برای استفاده کودکان باشند. (*) کیفیت تعبیه ایستگاه های حمل و نقل عمومی بعنوان مکان هایی عمومی که امنیت آنها در تشویق کودکان به استفاده از حمل و نقل عمومی بسیار ضروری است، باید مدنظر قرار گیرد.	

[Downloaded from ijurm.imo.org.ir on 2026-11-19]

جدول ۸. نظام فرم کالبدی و نظام استخوانبندی فضاهای همگانی در راهنمای طراحی شهری دوستدار کودک؛ ماخذ: نگارنده.

نظام		راهنما	تصویر
نظام فرم کالبدی	نظام بلوک بندی و توده بناها	(*) در توده‌گذاری بناهای بلندمرتبه باید به منظور کاهش تاثیر حجم توده بنا بر روی ادراک بصری عابران پیاده بخصوص کودکان، باید در حجم آنها عقب‌نشینی صورت گیرد. (*) قرار گیری خانه های ردیفی در امتداد مسیر حرکت کودکان و ایجاد جلوخان برای هر خانه، بگونه‌ای که عمود بر مسیر سواره و راه دسترسی اصلی باشند، توصیه می‌شود.	
	کیفیات معمارانه	(*) در ورودی محلات، بایستی بکمک فرم متمایز، و انتخاب مصالح متفاوت، بر ساختار نشانه‌ای و متمایز آنها، در عین مطابقت با هویت محله، تأکید گردد. (*) استفاده مناسب از عوامل طبیعی موجود، بخصوص شیب زمین، در جهت شاخص نمودن هویت محلی توصیه می‌شود.	
	ملاحظات اقلیمی کالبد	(*) ارتفاع و توده ساختمانی بناهای بلند باید با ساخت و سازهای مجاور در تناسب بوده و تاثیر نامطلوب این بناها در سایه اندازی، اشراف و ایجاد تونل‌های باد به حداقل برسد. (*) استفاده از ردیف ستون‌ها در طراحی نما و جبهه خارجی ساختمان‌های مشرف بر مسیر پیاده، به عنوان وسیله‌ای برای حفاظت افراد در مقابل شرایط نامطلوب آب و هوایی و جوی توصیه می‌شود.	

را به واسطهٔ تجربه، تعیین نمایند. موضوع مهم برای مفهوم سازی دوستی با مکان در دوران کودکی این است که کودکان با مکان‌هایی روابط عاطفی مطلوبی ایجاد می‌کنند که خواست‌ها و نیازهای آنها را در فرایند رشدشان برآورده کند. مکان دوستی، پیوندی تأثیرگذار میان مردم به ویژه کودکان و مکان‌هاست. مکان دوستی، بصورتهای متفاوتی ابراز می‌شود که می‌تواند زیبایی شناختی، حسی یا عاطفی باشد و حس یک مکان، شامل واکنش عاطفی یا بیولوژیکی به محیط کالبدی و فرهنگی است. در این میان شایان ذکر است که مراحل زیر لازم بنظر می رسد:

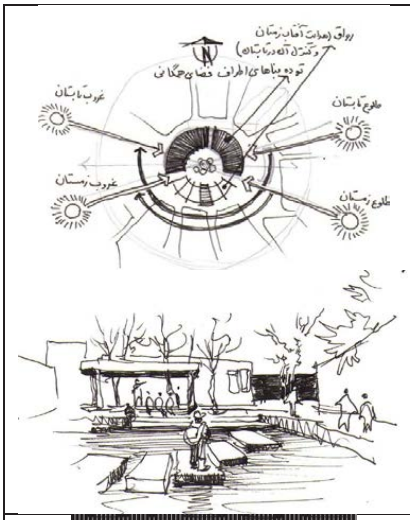
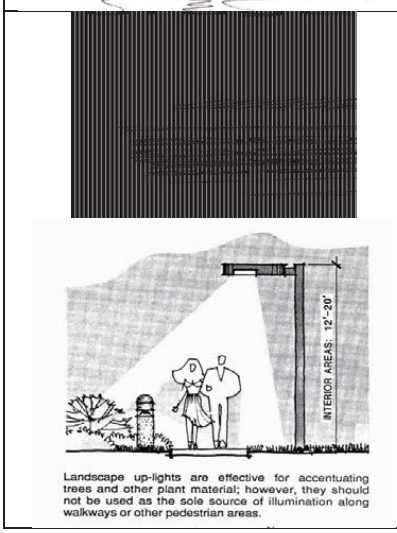
۱. طراحی اماکن و فضاهایی مختص کودکان در شهر ؛

۲. توجه به ویژگیهای روان شناختی و فیزیولوژیکی کوکان در شهر؛

۳. فراهم سازی امکان حضور کودکان در شهر از

فصلنامه مدیریت شهری
Urban Management
شماره ۴۴ پاییز ۹۵
No.44 Automn 2016

[Downloaded from ijurm.imo.org.ir on 2026-11-19]

نظام استخوانبندی فضاهای همگانی	ملاحظات اقلیمی	(*) مکان‌یابی و طراحی فضاهای عمومی باید به گونه‌ای باشد که از تابش آفتاب در روزهای سرد بیشترین استفاده را ببرد و استفاده از سایه در روزهای گرم را به حداکثر برساند. (*) در طراحی فضای بازی کودکان استفاده از عناصر طبیعت بخصوص آب، در ترکیب با انواع عناصر کالبدی، در جهت جذاب‌تر کردن فضاها توصیه می‌گردد.	
	ایمنی و امنیت	(*) نورپردازی در مقیاس عابران پیاده (حداکثر در ارتفاع ۳ متری از سطح زمین) برای افزایش امنیت و راحتی دسترسی کودکان توصیه می شود. (*) قابل رویت بودن در عرصه های عمومی برای کودکان، در جهت افزایش ایمنی و امنیت حضور و فعالیت آنان در این عرصه‌ها، در ساعات مختلف شبانه‌روز، باید لحاظ گردد.	 Landscape up-lights are effective for accentuating trees and other plant material; however, they should not be used as the sole source of illumination along walkways or other pedestrian areas.

طریق طراحی متناسب برای کودکان در حوزه ضوابط و استانداردهای طراحی؛

۴. توجه به نقش فضاهای طراحی شده یا برنامه ریزی و مدیریت شهر بر اساس نیازهای روانشناختی و زیست شناختی کودکان به عنوان اصلی ترین گروه های آسیب پذیر اجتماعی.

در پایان باید گفت که در باز طراحی شاخصهای شهر دوستدار کودک انتخاب ابعاد باید به درستی صورت گیرد. اهداف پروژه های شهر دوستدار کودک به طور عمده برای ایجاد فرصت برای کودکان در راستای شکل دادن و یا تغییر محیط پیرامونشان می باشد. از این منظر شهرهای دوستدار کودک به دنبال اعطای حق شهروندی به بچه ها، توسعه آگاهی، بالابردن مشارکت جمعی، کم کردن میزان خشونت علیه کودکان، توجه به موضوعات زیست- محیطی و موارد مشابه است. از دیگر اهداف مهم در شهر دوستدار کودک می توان به این موارد اشاره کرد: «۱. ایجاد علاقه در کودکان برای پیگیری حقوقشان، ۲. حمایت از خانواده، تشویق بزرگسالان در راستای حفظ و حمایت از حقوق کودکان، ۳. مشارکت دادن کودکان معلول، ۴. تمرین همکاری میان کودکان و بزرگسالان، ۵. فعالیت در راستای غلبه بر فقر و نابرابری، ۶. توسعه فضاهای تفریحی و موارد مشابه.»

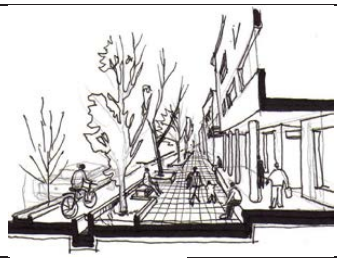
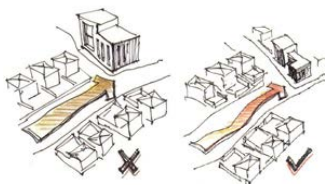
منابع و ماخذ

احدی و بنی جمالی (۱۳۸۲) روند تحولی خلاقیت در کودکان، نشریه تازه های علوم شناختی، سال ۹، شماره ۴.

اف. نلر، جرج (۱۳۶۹) هنر و علم خلاقیت، ترجمه

[Downloaded from ijurm.imo.org.ir on 2026-11-19]

جدول ۹. نظام منظر شهری و نظام استخوانبندی فضاهای همگانی در راهنمای طراحی شهری دوستدار کودک؛ ماخذ: نگارندگان.

نظام		راهنما	تصویر
نظام منظر شهری	جداره فضاهای شهری	در طراحی جداره فضاهای مشرف بر مسیر حرکت کودکان، بویژه ورودی منازل بهتر است موارد زیر در نظر گرفته شود: دارای سکو و پله باشند. نورپردازی شده باشند. دارای سایه‌بان باشند.	
	دیدهای متوالی و کانونهای دید	(*) توجه به توالی بصری در طول مسیر حرکت کودک از مدرسه به خانه باید صورت گیرد. (*) بهره گیری از نقشه تصویر ذهنی کودک، و تشخیص کانون های دید اصلی کودک و نصب تابلوها و علایم هشداردهنده در آن محلها توصیه می‌شود.	
	رنگ	در طول مسیر حرکت کودک به ویژه در نقاطی که می بایست کودک به آن توجه نشان دهد از رنگهای شاد (قرمز، نارنجی، زرد و بنفش و ...) استفاده شود.	

مدیریت شهری
فصلنامه مدیریت شهری
Urban Management
شماره ۴۴ پاییز ۹۵
No.44 Automn 2016

سید علی اصغر مسدد، انتشارات دانشگاه شیراز، شیراز.
اکرمی، غلامرضا (۱۳۸۲) بررسی و مقایسه آموزش معماری منطبق با دیدگاه لنگ با حرفه آموزی معماری سنتی در ایران، مجموعه مقالات دومین همایش آموزش معماری، دانشگاه تهران.
بهروزفر، فریبرز و دیگران (۱۳۷۸) رابطه همسازی تراکم در مسکن و وضعیت تحصیلی کودکان دبستانی، نشریه شماره ک- ۲۹۷ مرکز تحقیقات ساختمان و مسکن، تهران.
بهروزفر، فریبرز (۱۳۸۰) مبانی طراحی فضاهای باز نواحی مسکونی در تناسب با شرایط جسمی و روانی کودکان، تهران، مرکز تحقیقات ساختمان و مسکن.
بهزادفر، مصطفی و امیر شکیبامنش (زمستان ۱۳۸۷) جایگاه راهنمای طراحی در فرآیند طراحی شهری و نقش آنها در ارتقاء کیفیت فضای شهری، فصلنامه آرمانشهر، شماره ۱.
پاکزاد، جهانشاه (۱۳۸۵) مبانی نظری و فرآیند طراحی شهری، انتشارات شهیدی.
پورجعفر، محمدرضا و هادی محمودی نژاد (۱۳۸۹) بررسی تحلیلی چگونگی برانگیزشِ آفرینشگریِ کودکان در طراحی فضاها و محوطه های شهری با تاکید بر رابطه «خلّاقیت» و «طراحی کالبدی» فضاهای بازی کودکان، فصلنامه مدیریت شهری، شماره ۲۵، صص ۶۳-۸۲.
پیاژه، ژان (۱۳۷۶) تربیت به کجا ره می سپارد، ترجمه دکتر منصور و دکتر دادستان، انتشارات دانشگاه تهران، تهران.
پیام یونسکو (۱۳۷۱) خشونت، شماره ۲۷۳، تهران؛ سازمان ملی یونسکو در ایران.
جامعه مهندسان مشاور ایران، گروه شهرسازی (۱۳۸۶) استانداردهای برنامه‌ریزی و طراحی شهری، جلد اول، تهیه طرح و انواع طرح‌ها، چاپ اول، تهران
دریکسل، دیوید (۱۳۸۶) ایجاد شهر های بهتر با کودکان و جوانان، ترجمه مهنوش توکلی، نشر دیبایه، تهران.

[Downloaded from ijurm.imo.org.ir on 2026-11-19]

ذکاوت، کامران (پاییز ۱۳۸۶) اتخاذ تصمیمات راهبردی در چارچوب طراحی شهری عباس‌آباد تهران، فصلنامه آبادی شماره۵۶
رازجویان، محمود (۱۳۷۶) نگاهی به ائتلاف معماری و علوم رفتاری در نیم قرن گذشته، مجله صفه، سال ششم، شماره ۲۳، تهران، انتشارات دانشکده معماری و شهرسازی دانشگاه شهید بهشتی.
رستگار امیر (۱۳۸۷) راهنمای طراحی شهری دوستدار کودک، نمونه موردی ارتقاء کیفیت بسترهای فضایی واحدهای همسایگی تا مدرسه برای کودکان ۷ تا ۱۲ سال،- ۱۳۸۷، پایان نامه دانشگاه شهید بهشتی.
شاه آبادی فراهانی، حمیدرضا (۱۳۸۲) مقدمه‌ای بر ادبیات کودکان: بحثی درشناخت مفهوم دوران کودکی، تهران، انتشارات کانون پرورشی فکری کودکان و نوجوانان.
شعاری نژاد؛ علی اکبر (۱۳۷۹) ادبیات کودکان، انتشارات اطلاعات، تهران.
عبدالله‌زاده، اکبر و علی خیابانیان (خرداد ۱۳۸۶) لزوم فرایند در طراحی شهر، هفته نامه نقش نو
غفاری، علی (۱۳۷۷) مبانی طراحی فضاهای متوالی در معماری شهری، نشریه علمی پژوهشی صفه، سال دوم شماره‌های ششم، هفتم و هشتم، انتشارات دانشگاه شهید بهشتی، تهران.
کامل نیا و حقیر (۱۳۸۸) الگوی طراحی فضای سبز در شهر دوستدار کودک؛ باغ نظر، شماره ۱۲.
کامل نیا، حامد؛ حقیر، سعید (۱۳۸۸) الگوهای طراحی فضای سبز در شهر دوستدارکودک نمونه موردی شهر دوستدار کودک بم، باغ نظر، شماره دوازده، سال ششم، پاییز و زمستان ۱۳۸۸.
کوان، رابرت (۱۳۸۶) اسناد هدایت طراحی شهری، ترجمه کورش گلکار، انتشارات نقش پیراوش.
گلکار، کورش (۱۳۸۵) کندوکاوی در تعریف طراحی شهری، تهران مرکز مطالعه و تحقیقات شهرسازی و معماری ایران.
لافون، پی یرلویی رابرت (۱۳۶۹) آنچه باید درباره ریشه‌های روانی رفتار کودکان خود بدانید؛ ترجمه: محمد حسین سروری، تهران، انتشارات همگام.
مطلق زاده، رویا (۱۳۷۹) وسایل بازی کودکان، معاونت خدمات شهری شهرداری تهران، سازمان زیبا سازی.
منصوری، سید امیر (۱۳۸۹) چیستی منظر شهری (بررسی تاریخی تحولات مفهومی منظر شهری در ایران)، ماهنامه منظر، شماره ۹
نراقی رضوانی، اشکان (۱۳۸۹) تهیه راهنمای طراحی شهری برای طراحی نمای ساختمان‌های نو در کنار جداره‌های با ارزش تاریخی، پایان‌نامه کارشناسی ارشد طراحی شهری، دانشگاه تهران، تهران.
یونگ، کارل گوستاو (۱۳۷۶) انسان و سمبل‌هایش، ترجمه حسن اکبریان طبری، تهران، انتشارات یاسمن.
BONFANTINI, GIUSEPPE BERTRANDO (2015) Quale perequazione? ARCHIVIO DI STUDI URBANI E REGIONALI
Moroni, Stefano (2014) Complexity and the inherent limits of explanation and prediction: Urban codes for self-organizing cities, Planning Theory August 2015 vol. 14 no. 3 248-267
Chawla, L. (2002). Growing up in an urbanising world, London: Earthscan Publications Ltd.
Chawla, L.(2002). "Insight, creativity and thoughts on the environment" : integrating children and youth into human settlement development. Environment and Urbanization, 14, 2, 11-21
Chawla,L. & Heft, H. (2002), Children's competence and the ecology of communities: functional approach to the evaluation of participation, Journal of Environmental Psychology,22,201-216
Egretta Sutton, Sh. & Kemp,P. (2002). Children as a partner in neighborhood place making, Journal of Environmental Psychology, 22,171-189.
Frank, Kathryn I. (2006). "The Potential of Youth Participation in Planning." Journal of Planning Lit-

[Downloaded from ijurm.imo.org.ir on 2026-11-19]

erature, Vol. 20, No.4

Jacobs, J. (2000), The Uses of Side Walkes Safery, In: The City Readers (R.T. Legates and F.Stout, Eds.), Routledge, London.

Jones,Owain(2002);Naturally Not: Childhood ,the urban and Romanticism; Journal of Human Ecology Review;Vol:9 No:2;17-30

Lee, N. (2001), Childhood and Society: Growing up in an age of uncertainty, open university press, Buckingham

Moore, R. (1996) 'Compact Nature: The Role of Playing and Learning Gardens on Children's Lives', Journal of Therapeutic Horticulture, 8, pp72-82.

Moore, R. C. (1990), Childhood's domain: play and place in child development,CA:MIG communication , Berkely

Skivenes,Marit &Strandbu,Astrid(2006), A child perspective and children's participation, Journal of Children Youth and Environment;No:16 (2);10-27; Retrieved 29 June, 2008 from http://www. colorado.edu/journals/cye

Smith, Michael. (2008) Child/Youth Friendly City; Available at: www.miyo.casefoundation.org / node/7970/blog.

UNICEF RC. 2005b.Child Friendly Cities, A Progress Report on the CFC Initiative in Bam, IRAN. UNICEF Resource Centre. www.unicef.org/iran/IRN_resources_CFC_eng-PDF.pdf.

UNICEF. (2004). Building Child friendly Cities: a Frame Work for Action. Available at: ttp://www.childfriendlycities.org/pdf/cfc_booklet_eng.pdf.

Gindrouz et al, Urban Design Associates, (2003), "the urban design hand book", "techniques and working methods". New York

Cowan ,R.(2005), the dictionary of Urbanism, streetwise press London

Rainer Mayerhofer, (2007), Methodology of Urban Design, aesopo5 vienna

Moughtin, cliff and others, (1999), urban design methods and techniques

Lorenzo Ray - Francis Mark. (2002) Seven Realms of Children Participation", University of California, Davis, U.S.A. Milano, Italy

Mayor of London-Children's and Young People Units- "Making London Better for All Children and Young People"- 2003 -available on: www.london.gov.uk

Gils .J. Van - European Networks, Children Friendly Cities Chairman ENCFC 30/10/2006

[Downloaded from ijurm.imo.org.ir on 2026-11-19]